

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**EV HİZMETLERİNDE ÇALIŞANLARIN SOSYAL
GÜVENLİK HAKLARINA YÖNELİK ALGILARI:
ANKARA'DA BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sultan ÖZÇAM

**Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset**

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Fatma FİDAN

AĞUSTOS – 2017

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

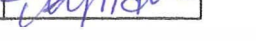
EV HİZMETLERİNDE ÇALIŞANLARIN SOSYAL
GÜVENLİK HAKLARINA YÖNELİK ALGILARI:
ANKARA'DA BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sultan ÖZÇAM

Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset

"Bu tez 11/08/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir."

Jüri Üyesi	Kanaati	İmza
Doç.Dr. Fatma FİDAN	Bazanlı	
Yrd.Doç.Dr. Yeliz YEŞİL	Bazanlı	
Yrd.Doç.Dr. Neşide YILDIRIM	Bazanlı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Ev Hizmetlerinde Çalışanların Sosyal Güvenlik Haklarına Yönelik Algıları:
Ankara’da Bir Araştırma

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 78 sayfalık kısmına ilişkin *Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliği Madde 28* uyarınca aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 20/07/2017 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından şahsıma iletilen *Turnitin* intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 5 ‘tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1) Kaynakça hariç
- 2) Alıntılar dahil
- 3) 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrenci

Sultan ÖZÇAM
. . 2017

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı – Soyadı : Sultan ÖZÇAM
Öğrenci Numarası : 1260Y05002
Ana Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Programı : Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset
Statüsü : Y. Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

Danışman
Doç.Dr. Fatma FİDAN
. . 2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: EV HİZMETLERİ VE EV HİZMETLERİNDE ÇALIŞMA	5
1.1. Ev Hizmetleri ve Ev Hizmetlerinde Çalışan Kavramı	5
1.2. Ev Hizmetleri Sektörü ve Ev Hizmetlerinde Çalışanların Özelliği	6
1.3. Ev Hizmetlerinin Tarihi	7
1.3.1.Dünya’da Ev Hizmetleri Tarihi	7
1.3.2.Türkiye’de Ev Hizmetleri Tarihi	10
BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE EV HİZMETLERİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ	11
2.1. Türkiye’de Ev Hizmetleri Durumu	11
2.2. Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınların Durumu	14
2.3. Türkiye’de Ev Hizmetlerine Yönelik Düzenlemeler	16
2.3.1.Ulusal Kanunlar	16
2.3.2.Uluslararası Sözleşmeler.....	19
2.4. Türkiye’de Ev Hizmetlerinin Görünümü	20
BÖLÜM 3: EV HİZMETLERİNDE ÇALIŞANLARA YÖNELİK ARAŞTIRMA	22
3.1. Araştırmanın Amacı.....	22
3.2. Araştırmanın Örnekleme	22
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	23
3.4. Araştırmanın Bulguları	25
3.5. Çalışma Koşulları İle İlgili Bulgular.....	36
3.6. İşin Zorlukları.....	48
3.7. İşveren Tutum ve Davranışları.....	51
3.8. Araştırmanın Sınırlamaları.....	54
SONUÇ VE ÖNERİLER	55
KAYNAKÇA	63
EKLER	69
ÖZGEÇMİŞ	70

KISALTMALAR

EİDSG	: Ev İşçileri Dayanışma Sendikası Girişimi
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
İT	: S.S. İmece Kadın Dayanışma ve İşletme Kooperatifi
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Sosyal Güvenlik Kurumlara Kayıtlılık Durumu.....	13
Tablo 2: Yaş Dağılımı.....	26
Tablo 3: Eğitim Durumu.....	29
Tablo 4: Medeni Durum.....	30
Tablo 5: Çocuk Sayısı.....	31
Tablo 6: Eş Çalışma Durumu.....	32
Tablo 7: Toplam Çalışma Süresi	33
Tablo 8: Sosyal Güvence Olma Süresi.....	35
Tablo 9: Sosyal Güvence Durumu.....	36
Tablo 10: Haftalık, Günlük Çalışma Süreleri	37
Tablo 11: Çalıştıkları Ev Sayısı	39
Tablo 12: Çalışma Tipi.....	41
Tablo 13: Ücretlendirme.....	42
Tablo 14: İşi Bulma Yöntemleri.....	44
Tablo 15: Yeni Yasa Hakkındaki Bilgileri	45
Tablo 16: Sigortalılık İşlemleri	46
Tablo 17: Sigortalı Olma Avantajları Hakkındaki Bilgileri.....	47
Tablo 18: Yeni Yasanın İşe Erişimdeki Etkileri.....	48
Tablo 19: İşin zorlukları.....	51

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Eğitime Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranları..... 27

Tezin Başlığı: Ev Hizmetlerinde Çalışanların Sosyal Güvenlik Haklarına Yönelik Algıları: Ankara'da Bir Araştırma	
Tezin Yazarı: Sultan ÖZÇAM	Danışman: Doç. Dr. Fatma FİDAN
Kabul Tarihi: . .2017	Sayfa Sayısı: VII (ön kısım)+66 (tez)+1 (ekler)
Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset
<p>Ev hizmetleri sektöründe insan kaynağı günümüze kadar gelen bir uygulamadır. Literatür incelendiğinde konuyla ilgili araştırmanın çok az sayıda yapıldığı ve yeterince tartışılmadığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmanın, yerli ve yabancı literatürdeki boşluğu doldurması katkı sağlayacağı ve giderek önemi artan bu sektörün ilişkisi olanlar için bir örnek teşkil edeceği değerlendirilmiştir.</p> <p>Kadınların ev hizmetlerinde yer almasıyla alakalı çalışmalar Türkiye'de oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada, Türkiye'deki ev hizmetlerinde çalışanların sosyal ve ekonomik olarak izdüşümlerinin ayrıntılı olarak çizimi için 57 adet ev hizmetlerinde çalışan ile mülakat görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çapının artırılması için alan çalışmasına başlanmadan önce daha fazla ev hizmetlerinde çalışan ile görüşülmesi planlanmıştır. Ancak araştırma için görüşme isteğinde bulunan kadınların genel olarak işçi pozisyonlarından dolayı ret cevabı alınmıştır.</p> <p>Araştırmanın bu aşamasında araştırmaya katılan her bireyin cevaplarındaki farklılıklar ve benzerliklerin tespiti ile genel bir profil çizilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın verileri 2015 Ocak-Nisan aylarında Ankara'da gerçekleştirilen bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmanın evrenini ev hizmetlerinde çalışan kadınlar oluşturmaktadır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Ev Hizmetleri, Ev Hizmetleri Çalışanları, Çalışma Koşulları, Sosyal Güvenlik Hakları	

Title of the Thesis: Social Security Rights of Employees in the Home Services in Turkey	
Author: Sultan ÖZÇAM	Supervisor: Assoc. Prof. Fatma FİDAN
Date: . .2017	Nu. of Pages: VII (pre text)+66 (main body)+1 (appen.)
Department: Labour Economics and Industrial Relations	Subfield: Labour Economics and Social Politics
<p>Employment in the area of home services which is continued from the past. However, it was made very few and not enough research on the this subject in the domestic and foreign literature, was observed. This study will contribute to fill this gap in the literature and expected to serve as an example for relevant topics of increasing importance.</p> <p>Studies on women working in domestic service in Turkey is quite limited. In this study, with 57 persons who working in domestic service in Turkey are qualitative interviews were carried out for a detailed drawing of the social, political and economic profile. Before the start of field work, it was planned to be discussed with more home services employees for the scope expansion. Due to women position is mainly worker that her response was a rejection for research.</p> <p>In this research, has tried to draw a general profile to determine the differences and similarities in the answers for all individuals. The data for this study is based on field research conducted in Ankara for the term of January to April 2015. The population of the study consisted of women working in domestic service.</p>	
Keywords: Domestic Services, Home Services Employees, Working Conditions, Social Security Rights	

GİRİŞ

Ankara'da ev hizmetlerinde istihdam edilen 57 kadınla yapılan alan araştırmasında; Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışanların Sosyal Güvenlik haklarının önemi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu tezin temel amaçlarından biri de “ev hizmetinde çalışanların sosyal güvenlik haklarına ilişkin farkındalığın ortaya çıkarmak” amacıyla Ankara'da yapılan uygulamalı bir araştırmanın verilerine dayanarak ortaya koymaktır.

Bu tezde, Türkiye'deki ev hizmetlerinde çalışanların sosyal ve ekonomik olarak izdüşümlerinin ayrıntılı olarak çizimi için 57 adet ev hizmetlerinde çalışan ile mülakat görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın çapının artırılması için alan çalışmasına başlanmadan önce daha fazla ev hizmetlerinde çalışan ile görüşülmesi planlanmıştır. Ancak araştırma için görüşme isteğinde bulunulan kadınların genel olarak işçi pozisyonlarından dolayı red cevabı alınmıştır.

Tezin bu aşamasında araştırmaya katılan her bireyin cevaplarındaki farklılıklar ve benzerliklerin tespiti ile genel izdüşümleri çıkartılma amaçlanmıştır.

Konu

Çalışmanın konusu, Türkiye'de ev hizmetlerinde çalışanların sosyal, politik ve ekonomik profillerinin detaylı çiziminin yapılmasıdır. Bununla birlikte araştırmaya katılan her bireyin cevaplarındaki farklılıklar ve benzerliklerin tespiti ile genel bir profil çizilmesidir.

Tezin birinci bölümünde temel kavramlar açıklanmış ve ev hizmeti ve ev hizmetinde çalışanlara ilişkin literatür taramasına irdelenmiştir. Tezin ikinci bölümünde Türkiye'de ev hizmetlerinde çalışan kadınların durumu ve ev hizmetlerine yönelik düzenlemelerden bahsedilmiştir. Tezin üçüncü bölümünde ise ev hizmetlerinde çalışanlara yönelik hazırlanan mülakat formu ve araştırmaya dahil edilen Ankara ilinde çalışan kişilerden alınan cevapların değerlendirilmesi ve alan çalışmasına ayrılmıştır.

Önem

Ev hizmetleri sektöründe insan kaynağı geçmişten günümüze kadar gelen bir uygulamadır. Literatür incelendiğinde konuyla ilgili araştırmanın çok az sayıda yapıldığı ve yeterince tartışılmadığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmanın, yerli ve yabancı literatürdeki boşluğu doldurması katkı sağlayacağı ve giderek önemi artan bu sektörün ilişkisi olanlar için bir örnek teşkil edeceği değerlendirilmiştir. Kadınların Türkiye’de ev hizmetlerinde yer almaları konusunda gerçekleşen araştırmaların yeterli olmadığı gözlemlenmiştir.

Amaç

Bu tez kapsamında ulaşılmak istenilen ana amaç sosyal güvenliğin çalışan açısından önemi üzerine odaklanmaktır. Bu çalışmanın temel amaçlarından biri de “ev hizmetlerinde çalışanların sosyal güvenlik haklarına ilişkin farkındalığını ortaya çıkarmak” amacıyla Ankara’da uygulamalı bir araştırmanın verilerine dayanarak ortaya koymaktır. Ayrıca araştırmada; ev hizmetlerinde çalışan kadınların işe erişim yöntemleri, çalışma süreleri, işveren tutum ve davranışları ve işin zorluklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu tezde veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış “derinlemesine mülakat görüşmesi” yöntem olarak seçilmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesinin nedeni ise katılımcıların özelliklerine ve iş yapış şekillerine ilişkin detaylı bilgilere erişebilmektir.

Araştırmada gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar Ocak 2015’den Nisan 2015’e kadar Ankara ilinde ikamet eden ev hizmetlerinde çalışan kadınlar ile görüşme gerçekleştirilerek yapılmıştır. Derinlemesine yapılan bu mülakatlarda yarı yapılandırılmış mülakat formu tercih edilmiştir. Kadınların bazılarıyla yüz yüze bazıları ile telefonla yapılan görüşme süreleri yarım saat ile iki saat arasında kişilerin verdikleri cevaplara ve bazen de kadınları ikna edebilmek için yapılan sohbetlere göre değişkenlik göstermiştir. Yapılan görüşmeler kağıtlara not alınarak kayıt altına alınmış ve

sonrasında değerlendirmeleri yapılmıştır. Görüşmeler işten dönüş veya evde istirahat zamanlarında evlerine geldikleri zamanlarda gerçekleştirilmiştir.

Ev hizmetlerinde çalışan kadınlara ulaşmak ve onlarla iletişime geçebilmek için çeşitli yöntemlere başvurulmuştur. İlk olarak yakın çevreden tanıdık eş dostların evlerinde çalışan kadınlarla iletişime geçilmiş ve onlarla mülakat görüşmesi yaptıktan sonra onların vasıtasıyla arkadaşlarına ulaşılmıştır. Bu şekilde kartopu modellemesiyle geniş bir kitleye ulaşılmıştır.

Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004, s.45) kartopu örneklemesini şu şekilde açıklamıştır; *“Öncelikle evrene ait birimlerden birisi ile temas kurulur. Temas kurulan birimin yardımıyla ikinci birime, ikinci birimin yardımıyla üçüncü birime gidilir. Bu şekilde, sanki bir kartopunun büyümesi gibi örneklem büyüklüğü genişler”*.

İkinci bir yöntem olarak sosyal medya üzerinden facebook gibi ortamlardan ev hizmetleri çalışanlarının kurdukları gruplara mesaj atarak buradan iletişime geçilmeye çalışılmıştır. Bu kanalla geri dönüş çok sınırlı sayıda olmuştur.

Üçüncü bir yöntem ise yine internet arama motoru kullanarak “armut.com” gibi sitelere üye olan kadınlarla iletişim kurmaya çalışılmıştır. Bu kadınlardan bazıları mülakata katılmayı kabul ederken bazıları olumsuz cevaplar vermiştir. Bazıları ise; bir günlük dahi olsa ev hizmetlerinde çalıştırılmaları kaydıyla mülakata katılmayı kabul etmişlerdir.

Yine aynı şekilde internet üzerinden ev hizmetlerinde kadın çalıştıran firmalara ulaşılmıştır bazı firma sahipleri olumlu cevap vermiş çok kısıtlı sayıda da olsa dönüş olmuş, bazıları olumlu cevap vereceklerini belirtmiş fakat tekrar dönüş yapmamış, bazıları ise, yapılacak olan mülakatın kendilerini zora sokacağını düşünerek kabul etmemişlerdir.

Son olarak ise ilgili sivil toplum kuruluşlarına ekinde mülakat sorularını içeren bir elektronik posta gönderilmiştir. Elektronik posta gönderilen sivil toplum örgütleri; a) Kadın Dayanışma Vakfı, b)İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, c) İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı, d) Ev İşçileri Dayanışma Sendikası Girişimi, e) S.S. İmece Kadın Dayanışma ve İşletme Kooperatifi olarak belirlenmiştir.

Geri dönüş oranının beklenen seviyeye gelmesi ve ev hizmetlerinde çalışanların sosyal güvenlik haklarına ilişkin farkındalığını ortaya çıkarmak amacı ile genel bir değerlendirmenin daha sağlıklı yapılabilmesi için belirli aralıklarla elektronik postalar tekrardan gönderilmiştir. Bu elektronik postalara geri dönüş yapanlar olmuş, gerekli kontakların kurulabilmesinde yardımcı olabileceklerini belirtmişlerdir. Ancak, bu inceleme ve takibe rağmen araştırmaya katılım çağrısına geri dönüş oranı oldukça düşük çıkmıştır.

BÖLÜM 1: EV HİZMETLERİ VE EV HİZMETLERİNDE ÇALIŞMA

Tezin bu bölümü temel kavramların açıklanmasına ev hizmetleri ve ev hizmetlerinde çalışanlara ilişkin literatür taramasına ayrılmıştır. Araştırmanın temel kavramlarının inceleneceği bu bölüm üç ana parçadan oluşmaktadır. İlk olarak ev hizmetleri ve ev hizmetlerinde çalışanlara ilişkin kavramsal çerçeve çizilerek tarihi gelişiminden kısaca bahsedilecek, ev hizmetlerinin temel karakteristik özelliklerine değinilecektir.

Ev hizmetlerine ilişkin bu genel bilgilerden sonra bölümün ikinci kısmında ev hizmetlerinin özelliği konusu anlatılacaktır. Bölümün üçüncü kısmında ev hizmetlerinde çalışanların özellikleri konularından bahsedilecektir. Araştırmada öne sürülen araştırma sorularının ve bu sorular ile ilgili literatür incelemesinin bulguları aşağıda açıklanmıştır.

1.1. Ev Hizmetleri ve Ev Hizmetlerinde Çalışan Kavramı

Demiralay ve Kaya (2009) yaptığı araştırmada; kadın popülasyonun ücret karşılığı iş gücüne dahil olması veya bir ücret almadan hane ve aile işlerindeki çalışmalarını iki değişik bölümde yer aldığını ifade etmişlerdir. Evdeki gerçekleşen işlemlerin ve çocuk büyütülmesinin parasal değerinin anlaşılması sebebiyle ekonomik katkısı olmayan eylemler olduğu belirtilmiştir.

Hizmet sınıflandırılmasında değişik sınıflandırma yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlardan geleneksel hizmet sınıflandırma yaklaşımı, endüstri temelli sınıflandırmaya dayanmaktadır. Bu sınıflandırma yönteminde; benzer ürünlerin üretiminde ekonomik varlıkların birlikte gruplanmasını içermektedir (Mc Lachen, 2002: 9).

Okur (2004) yaptığı çalışmada evde görülen hizmetlerin, İş Kanunu ve SSK bakımından alan dışı bırakıldığını ifade etmiştir. Ayrıca ev hizmetlerinin yeterli tanımlanmış olmadığını ifade etmiştir.

Karaca ve Kocabaş (2009) yaptığı çalışmada ev hizmetlerini tanımlamıştır. Bu kapsamda ev hizmetleri “evde gündelik yaşamın gerektirdiği; temizlik, yemek, çamaşır, ütü, çocuk bakımı, mürebbiyelik gibi işler.”dir. Bu hizmetleri yapanlar ise,

“...uşak, kahya, hizmetçi, temizlikçi, ...aşçı, çocuk bakıcısı, bahçıvan, ...evin gündelik işleyişine ilişkin faaliyetleri yürüten kişiler” olarak çalışmasına yer vermiştir. Bu tanımın ülkemizde yapılan ve diğer ülkelerin yaptığı tanımlar ile benzerlik gösterdiği farkedilmiştir.

Topgül (2006) yaptığı çalışmada, yapılan işin direkt olarak ev ile ilgili olması ve hayata yönelik olması nedeniyle gerçekleşen bu eylemleri ev işi olarak adlandırmıştır. Bu faaliyetleri gerçekleştirenlere ise; ev hizmetlerinde çalışanlar diye adlandırmıştır.

Farklı tanımlar ile ev hizmetleri literatürde yerini almaktadır. Bunlardan yaygın olanlarının arasında Erdem ve Şahin, (2008) yaptığı tanım yer almaktadır. Bu tanıma göre “*ev hizmetlerinin kısmen ya da tamamen aile üyeleri tarafından yerine getirilmesi*” olarak yer almıştır. Ev hizmetleri “*kısmen ya da eşlerden biri tarafından ifa edilmesi, kısmen ya da tamamen iki eş tarafından ifa edilmesi, kısmen ya da tamamen ailenin çocuğu tarafından ifa edilmesi*” şeklinde olabileceğini öne sürmüştür.

Fidan ve Özdemir (2011) yaptığı çalışmada, faaliyetin gerçekleştiği yerin ve eylemin özel nitelikli alanlara ait eylemler olması sebebiyle ev hizmetlerini özellikli çalışma biçimi şeklinde değerlendirmişlerdir. Karaca ve Kocabaş (2009) ise haneye özel kapsamda bir faaliyet olması sebebiyle eylemin yasalarda ev hizmetleri olarak yer almasını tavsiye etmişlerdir.

1.2. Ev Hizmetleri Sektörü ve Ev Hizmetlerinde Çalışanların Özelliği

Kadınların iş yaşamına girmesiyle birlikte evin içindeki sorumluluklarının yanında evin dışındaki sorumluluklar da eklenmiştir. Bu durum kadının var olan yükünü daha da ağırlaştırmıştır. Kadınlarının hem kendilerine hem de sosyal hayata yeterince vakit ayıramaması ve daha çok yıpranmaları sonucunda kendilerine ev işlerindeki yükünü azaltacak yardımcı ihtiyacını beraberinde getirmiştir.

Topgül (2016) araştırmasında, ev hizmetlerinin ülkemizde işçi sağlığı ve iş güvenliği kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu sektörde yer alan kişilerin İş Kanunu ve Borçlar Kanununda yer almaması nedeniyle mevzuatta yapılan değişikliklerin

yetersiz kalmasına sebep olduğunu belirtmiştir. Bu durumdan dolayı ise bu sektörün güvence altına alınmadığı vurgulamak istemiştir.

Kadınların hane işlerinde yer alması kişisel, aile ve toplumsal gelişim bakımından önemli olduğu belirtilmektedir. Bunun gerekçesi ise; bu sektör çalışanların iş yaptıkları yerlerdeki düzeni ve hayat normlarını kendilerinin yapmaya çalıştıkları gösterilmektedir. Bu bakımdan bu faaliyetinin yalnızca iş ilişkisi olmadığı, gelişim bakımından da önemli olabileceği ispatlanmaya çalışılmıştır (Fidan ve Özdemir, 2011).

Cohen 1998'de yaptığı araştırma ile ev hizmetini satın alanların belli bir ekonomik gelirinin olması gerektiği ve dolayısıyla her iki eşinde çalıştığı durumlarda ev işinin ev dışındaki bireyler tarafından yaptırılması oranının daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda kadınların kendine özgü gelirinin olması da bu hizmetleri tercih etmelerinde etkili bir başlık oluşturmaktadır (Cohen, 1998).

1.3. Ev Hizmetlerinin Tarihi

1.3.1. Dünya'da Ev Hizmetleri Tarihi

Torun ve Şener (2009) yaptığı çalışma ile yüzyıllardır süregelen bir uygulama olarak kadınların baskı altında yer aldıklarını ve sömürüldüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca başka bir çalışmada; dünyada değerli olan araçların, malzemelerin cinsiyete dayalı olarak sahipliğinin değiştiğinin Ulutaş (2009) yaptığı çalışmasında belirtmiştir. Yapılan miras paylaşımlarının, mülkiyet bölüşümlerinin daima kadınlar aleyhine olarak değerlendirmiştir. Bununla birlikte kadınların malvarlıklarının olmaması sebebiyle ekonomik ve ticari imkanları sınırlandırıldığını ifade etmiştir.

TEPAV, İş gücünde kadınların düşük seviyede olması sebebiyle sosyal gelişimin meydana gelmesinin zorlaştığını ifade ederken; İzlanda, İsveç, Norveç ve Danimarka gibi ülkelerde kadınların iş gücünde yüksek olması sebebiyle kalkınma endekslerinin ilerde olduğunu tesbit etmiştir. Ülkemizde ki durum incelendiğinde; bu faaliyetlerin ortalamasının altında olması sebebiyle insani gelişme endeksinde ve toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından aşağılarda yer aldığı belirtilmiştir (TEPAV, 2011).

Gelişmiş ülkelerde kadınların istihdamda yer alma oranları hali hazırda %70'ler bandında yer alması sayesinde erkeklerin seviyelerine ulaşmalarına sebep olmuştur. Dünyada kadınların çeşitli iş kollarında yer aldıkları gözlemlenmektedir (Özer ve Biçerli, 2003).

Tüm dünyada kadınların hem formel hem de enformel sektörde işgücüne katılım oranları artmıştır. Sermayenin, emeğin ucuz olduğu ülkelerde kadın emeğine olan talep de önemli oranda artmıştır. Çok uluslu şirketler özellikle tekstil ve elektronik gibi bazı sektörlerde kadın emeğini hem daha ucuz hem de daha verimli bulmaktadırlar. Hem ihraç malları üreten fabrikalarda hem de enformel sektörde kadın emeğini yoğun bir şekilde kullanılmıştır (Çınar, 2009). Erdem ve Şahin (2008) yaptığı çalışmada kadınların iş hayatına yerleşme oranının çeşitli nedenlerden ötürü ortalamanın altında yer aldığını ifade etmiştir.

Yıldırım (2009) yaptığı çalışmada ülkemizde, kadınlara aynı seviyede imkânlar vermek için faaliyetler olsa da çalışma yaşamı cinsiyet bazlı olarak sürdürüldüğü için kadınların... hasta, çocuk bakıcılığı... sektörlerinde oldukları, genel olarak bu alanlara teşvik edildiklerini ifade etmiştir.

Karaca ve Kocabaş (2009) yaptığı araştırma ile dünyada ev hizmetlerinde faaliyet gösterenlerin öteki sektörlerle oranla örgütlenme hakkı verilmediği veyahut kısıtlı olarak verildiğini söylemişlerdir. Bir kısım devletler de bu sektörün toplu pazarlık imkânlarının olduğunu ancak hiçbir hakkın tam manada kullanılmadığını belirtmişlerdir. Sonuç olarak ise; bu sektörde faaliyet gösterenlerin korunmasının kanunsal olarak düzenlenmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Çok uluslu devletlerin pazar arayışıyla birçok yoksul ülke açık pazar haline gelmiş ve bu durum küreselleşme sürecini hızlandırmıştır. Bu durum mevcut olan durumu daha da güçleştirmiş, köylerden kente göçü beraberinde getirmiştir. Bu süreç ise, vasıfsız işçi sınıfını oluşturmuştur (Yılmaz, 2005).

Eğitim almamış ve herhangi bir beceriye sahip olmayan bu sınıf formel işlerde çalışamayıp enformel işlerde çalışmak zorunda kalmıştır. İş bulma olanakları sınırlı olan

bu sınıf düşük ücretli yada ücretsiz işlerde ve zor şartlarda çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu tabakayı daha çok kadınlar oluşturmuştur.

Küreselleşme ile birlikte Avrupa'ya gelen göçmenlerin sayısında hızlı bir artış kaydedilmektedir. Yeni göç olgusunu tanımlayan en önemli özelliklerden biri, kadınların bu göç akımların en önemli aktörleri haline gelmesidir. Özellikle Avrupa'nın belli ülkelerinde ev ve bakım hizmetlerinde çalıştırılmak üzere göçmen kadın emeğine yoğun bir talep vardır (Dedeoğlu, 2007).

Karaca ve Kocabaş (2009) çalışmasında 20'inci yüzyıl süresince gerçekleşen yasalar ışığında, bu sektörün aile hukuku kapsamında alındığı belirtilmiş, iş hukuku kapsamına alınmadığı görülmektedir, denilmiştir. İş ile ilgili düzenlemelerin ev hizmetlerinde faaliyet gösterenleri çoğu haktan yoksun bıraktığını ifade etmişlerdir. Bu kişilerin haklarının mevcut yasalarda olmadığı vurgulanmıştır.

Şüphesiz ev hizmetlerinde çalışanlar gerek Avrupa gerek Asya ülkelerinde hızlı bir artış göstermektedirler. Avrupa ülkelerinde ev hizmetlerinde çalışan kadınların çalışma koşulları ve aldıkları ücretler ve çalışma koşulları Asya ülkelerine kıyasla daha yüksek standarttır.

Ucuz işçilik ve emeğin en çok sömürüldüğü ülkelerden Hindistan, Çin, Bangladeş gibi Asya ülkelerinde ev hizmetlerinde çalışanların yaşam standartları oldukça kötü durumdadır. Özellikle Hindistan ve Bangladeş'te hemen hemen her evde ev hizmetlerinde çalışan kadınlar bulunmaktadır. Hatta bu ülkelerde birden fazla kadın bir evde her işe özel istihdam edilmektedir. Örneğin: Her çocuk için ayrı bir hizmetçi, yemek için ayrı, temizlik için ayrı vs. gibi. Bir evde her işe özel hizmetçi çalıştırılırken bu kadınların aldıkları maaş bir aylık ev kirasına dahi yetmemektedir.

Çoğu kadın çalıştıkları evde yatılı olarak kalmakta çocukları köyde aileleriyle birlikte yaşamaktadır. Bu da onların aile hayatını hiçe sayan bir diğer olgudur. Bunun yanı sıra ev hizmetlerinde çalıştırdıkları bu zavallı kadınlara psikolojik şiddet başta olmak üzere her türlü dayak, taciz, tecavüz ve işkence ederek öldürmeye kadar ileri boyutlara gidebilmektedirler. Özellikle Hindistan'da ev hizmetlerinde çalışan kadınlar tüm ev

işlerinin yanında evin reisinin yada oğlunun cinsel ihtiyaçlarını gidermek için kullanılan bir meta olarak görülmektedir.

Bunların yanı sıra ülkede ikamet eden genellikle diplomatik ve tekstil sektöründe çalışan yabancı uyruklu kişilerin yanında ev hizmetlerinde çalışan kadınlar ise; diğerlerine nazaran daha nitelikli olup daha iyi şartlarda ve daha iyi ücretlerle çalışmaktadırlar. Bu ve benzeri sebeplerle ev hizmetlerinde çalışan nitelikli kadınlar yabancı uyruklu evlerde çalışmak istemektedirler.

Literatürde mevcut araştırmalar incelendiğinde, ev hizmetlerinde faaliyet gösterenlerin kötü çalışma koşullarında çalıştıkları tesbit edilmiştir. İş hayatındaki mevcudiyetlerinin yetersiz oluşu ve toplumsal bakımdan dışlandıkları belirtilmiştir. Bunun sonucunda ise, örgütlenme konusunda zorluklar ile karşı karşıya kaldıklarına vurgu yapılmıştır.

1.3.2. Türkiye’de Ev Hizmetleri Tarihi

Ülkemize cinsiyet eşitliğini konusunda çeşitli argümanlar oluşturulmuş, ciddi adımlar atılmış olmasına karşın, kadının güçlendirilmesi hususunda yol alınmasında gerekli mesafe hala bulunmaktadır.

Şener ve diğ., (2013) yaptığı çalışma ile, ülkemizde erkeklere kıyasla, kadınların iş gücüne katılımları düşük seviyede seyrettiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda iş seviyesi olarak da daha alt pozisyonlarda yer aldıkları, eğitim imkânlarından az faydalandıkları saptanmıştır. Kadına yönelik şiddet halen devam eden bir problem olarak kaldığı belirtilmiştir.

Özer ve Biçerli (2003), Türkiye’de emek sektöründe kadınların az yer aldıklarını ifade etmişlerdir. Kırsal iş gücü sektöründe kadınların katılım oranlarının ileri seviye olduğu bunların ise %80’inden fazlasının ücretsiz aile işçisi statüsünde yer aldıklarını belirtmişlerdir.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE'DE EV HİZMETLERİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

2.1. Türkiye'de Ev Hizmetlerinin Durumu

Şener ve diğ. (2013) yaptıkları araştırma ile ülkemizde kadınların yaşadığı sorunlara değinmişlerdir. Bunlar a) istihdam, b) aile içi şiddet... karar mekanizmalarında yer alma, eğitim... gibi başlıklar altında irdelenmiştir. Bu araştırmada her başlık ilgili olduğu başlık altında tanımlanmış ve gerekli öneriler belirtilmiştir.

Vasıfsız ve ev içinde gerçekleşmesi sebebiyle kadın iş gücünün bu sektörde artmasına neden olduğu Urhan (2009) tarafından ifade edilmiştir. Bu sebeplerden ve çalışma şartlarının düşük olması nedeniyle örgütlenme problemleri ortaya çıktığı belirtilmiştir. Ayrıca sendikaların bu sektörde faaliyet gösteren kadınların sorunlarını göz ardı ettikleri belirtilmektedir.

Geçimin sağlanmasında bu görevin erkekler tarafından yapılması gerekli olduğu tabusu Türkiye'de mevcuttur. Kadınların elde ettikleri kazancın ise, hanede ek kazanç olarak görüldüğü belirtilmiştir. Hane dışında iş sahibi olmasına karşın ev işleri kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir (Çağlayan, 2009).

Dedeoğlu (2009) yaptığı araştırmasında ülkemizde kadın-erkek eşitliğinin yasalar tarafından sektöre uğratıldığından bahsetmiştir. Buna örnek olarak ise; bazı yasa uygulamalarını göstermiştir. Mesala kıdem tazminatı hakkını alabilmesi için bir kadının kendi isteği ile evlendiği tarihten itibaren bir yıl sonra işten ayrılması durumunda hakkını alabileceği belirtilmiştir.

Tarım alanında çalışanların ve ev hizmetlerinde faaliyet gösterenlerin yüksek oranda kadınlardan ibaret olduğunu Karadeniz (2011) belirtmiştir. Günlük olarak ücret alan kadınların sosyal güvence kapsamı dışında olduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak ise; sosyal güvenlik mevzuatının günlük ücret alan kişileri kapsam dışında tuttuklarına vurgu yapılmıştır.

Kadınların yarı zamanlı işlerde çalışma isteklerini Demiralay ve Kaya (2009) çalışmalarında sıralamışlardır buna göre; a) büyük şehirlere doğru gerçekleşen göç, b) eğitimde istenen seviyeye ulaşamaması, c) nitelikli işgücü olarak yetiştirilmemesi... kadının çalışma hayatından uzaklaşması, ...geleneklerin etkisi ...kayıt dışı istihdam gibi nedenleri sıralamışlardır.

Yıldırımalp ve İslamoğlu (2014:153) yaptıkları araştırmada, kadınlarımızın bir insana yakışır şekilde iş noktasında zorluklar ile karşılaşmakta olduklarını ifade etmişlerdir. Kadınlar ülkemizde en fazla kayıt dışı sektörlerde, ...düşük ücretlerle, ...kötü koşullar altındaki iş gücünde yer almaktadırlar. Bununla birlikte cinsiyet bakımında eğitim ve temizlik gibi işlerin mevcut olduğu hizmet faaliyetlerinde bulunmaktadır. Ev hizmetlerinde faaliyet göstermenin artmasıyla birlikte bu konunun analiz edilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Dünyada olduğumu gibi Ülkemiz’de de ev hizmetleri yaygın iş alanı olmuştur. Bununla birlikte ev hizmetlerinde istihdam edilenlerin sayılarına ilişkin yeterli istatistiki veri bulunmamaktadır (Erdoğan ve Toksöz, 2013).

Konu ile ilgili literatürde yer alan ve Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2016 yılında yayınlamış olduğu “İşgücü İstatistikleri, Ocak 2016” raporu aşağıda anlatılmıştır.

Rapor incelendiğinde; 15 yaş ve üzeri yaşlarda bulunan işsiz rakamları Ocak 2016 döneminde, geçen yılın dönemine oranla 31.000 (otuzbir bin) artarak 3.290.000 (üç milyon iki yüz doksan bin) kişi olduğu belirtilmiştir. İşsizlik oranı %0,2 azalarak %11,1 seviyesinde olduğu ifade edilmiştir.

Ocak 2016 döneminde istihdam edilenlerin sayısı, önceki yıla oranla 821.000 (sekizyüz yirmi bir bin) kişi artmış 26.275.000 (yirmi altı milyon iki yüz yetmiş beş bin) olduğu ifade edilmiştir. Oransal olarak ise %0,7 artarak %45 olduğu belirtilmiştir. Bu oranın %18,3’ü tarım, %20,2’si sanayi, %6,7’si inşaat, %54,8’i ise hizmetler sektöründe olduğu belirtilmiştir.

Ocak 2016 işgücü önceki yıla oranla 852.000 (sekizyüz elli iki bin) artmış 29.565.000 (yirmi altı milyon beşyüz altmış beş bin) olduğu ifade edilmiştir. Oransal olarak %0,7

artarak %50,7 olduğu belirtilmiştir. Dönemsel karşılaştırmaya bakıldığında; işgücüne erkekler %0,3 artışla %70,8 seviyesinde olmuş, kadınlar %1,1 artışla %31 olduğu tesbit edilmiştir.

Sosyal güvencesi olmadan istihdam edilenlerin ise Ocak 2016 döneminden önceki yıla oranla %0,6 azalarak %31,8 olduğu belirtilmiştir.

Demiralay ve Kaya (2009) çalışmasında kayıt dışı istihdamın gündelikçi kadınlar tarafından yüksek olarak teşkil edildiğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte çalışan kişiler bu eylemi ev ekonomisine ek gelir olarak gördükleri belirtilmiştir.

Bu sebeplerden ötürü istihdam kayıtlarında yanlış bilgilerin oluşmasına sebep olmaktadır. Hanelerde çalışan kadınların oranı incelendiğinde kendi çocuklarını yetiştirmeleri ekonomik bir eylem olarak algılanmamasından ötürü değeri belirlenememektedir. Kayıtlı işgücündeki oranların düşük gösterilmesi bu alanın ele alınmasının nedeni olarak gösterilmektedir.

Tablo 1
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Kayıtlılık Durumu,
Ocak 2015-2016 (Bin)

İstihdam		Kayıt dışı		Kayıt dışı oranı (%)	
2015	2016	2015	2016	2015	2016
25.454	26.275	8.239	8.355	32,4	31,8
Erkek					
17.896	18.312	4.869	4.969	27,2	27,1
Kadın					
7.559	7.962	3.370	3.386	44,6	42,5

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Ocak 2016

*Kayıt dışı: Sosyal Güvenlik Kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışan.

Konu ile ilgili literatürde yer alan ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2016 yılında yayınlamış olduğu "İstatistiklerle Kadın, 2015" raporu aşağıda anlatılmıştır.

Rapor incelendiğinde; Türkiye nüfusu olan 78.741.53 %50,2'sini 39.511.191 ile erkek nüfus ve 39.229.862 ile kadın nüfusu %49,8 oranla oluştuğu ifade edilmiştir.

İş gücü oranları incelendiğinde kadınlar, erkeklere oranla yarısı kadar oluştuğu raporda yer almıştır. 15 yaş ve üzeri yaşlarda bulunan iş gücü rakamları 2014'de %45,5 olarak yer almıştır. Erkeklerde %64,8 kadınlarda %26,7 olarak yer almıştır.

İstihdam verileri incelendiğinde eğitilmiş olan kadınların oranı yüksek olarak kayıtlara geçmiştir. 15 yaş ve üzeri yaşlarda bulunan iş gücü katılımı 2014'de %50,5 olarak gerçekleşmiştir. Erkeklerde %71,3 kadınlarda %30,3 olarak yer almıştır.

İş gücü katılımı eğitim seviyesine göre incelendiğinde, eğitim seviyelerinin yükselmesiyle kadınların işgücünde yüksek oranda yer aldıkları tespit edilmiştir. Kadınlarda a) okur-yazar olmayanların işgücü oranı %16, b) lise aşağısı işgücü oranı %25,8, c) lise mezunu işgücü oranı %31,9, d) mesleki lise işgücü oranı %39,8, e) yükseköğretim mezunu işgücü oranı %71,3 olarak kayıtlara geçmiştir.

2.2. Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınların Durumu

Tarih süresince kadınlar çocuk ve hane için vakit ayırma zorunluluğu ev hizmetlerinin kadınlar tarafından yürütülmesine sebep olduğu Şener ve diğ. (2013) ifade edilmiştir. Bu hizmetlerin şehirlere göç eden ve iş becerisi şehirlerde ikamet edenlere göre benzer olmayan kadınların bu alanlarda yer aldıkları ifade edilmektedir.

Kadınlar tarafından hane içerisindeki bakım ve işleri herhangi bir ekonomik karşılık olmadan icra edildiği Erdoğan ve Toksöz (2009) araştırmalarında belirtmişlerdir. Bu faaliyetlerin bir ekonomik karşılığı olması durumunda ise düşük bir değere sahip olduğu vurgulanmıştır. Ülkemizde bu tip işlerde şehirlere göç eden ve eğitim seviyesi düşük kadınlar tarafından yerine getirildiği anlatılmaktadır. Bununla birlikte son dönemde, bakım faaliyetlerini icra edenlerin yabancı uyruklu göç eden kadınlar olduğu belirtilmiştir. Bu faaliyetlerin ise iş verenin evinde kalarak yerine getirildiği araştırmalarında yer almaktadır.

Toplumsal cinsiyet temelli iş bölümünde ev içindeki işlerin yapılması konusunda sorumluluklar temelde kadına yüklenmektedir. Bu toplumsal koşullarda kadınları belli

yapıda işlere yöneltmektedir. Kadınlar ev ve çocukları ile ilgili görevlerini aksatmamak için, daha esnek çalışma sürelerine sahip olacakları, ancak kendilerine daha düşük gelir getiren işleri tercih etmektedirler (Özçatal, 2011).

Hane hizmetleri alanında faaliyet gösteren kişilerin, kendi kararlarını veremeyen, bağımsız olarak çalışamayan ve düşük çalışma şartları içerisinde çalışmaya zorunlu kaldıkları Yıldırımalp ve İslamoğlu'nun (2014:153) yaptığı çalışmada ifade edilmektedir. Ayrıca dünya genelinde ve Türkiye'de bulunun kayıtlar incelendiğinde bu sektöre ait yeterli istatistiksel bilgilerin olmadığı ve bu sektördeki işçi olarak benimsenmediği, belirtilmiştir. Sonuç olarak bu kişilerin karşı karşıya kaldığı ilk zorluğun “görünür olmaması” olduğu ifade edilmiştir.

Bulut (2014) çalışmasında, 5510 sayılı Kanuna Ek Dokuzuncu maddeye göre; Ev hizmetlerinde çalışanların bir ay içerisinde çalışma zamanına göre hesaplanması ve bu sürenin 10 gün ve üzeri olması durumunda, bu kişilerin 5510 sayılı Kanunun dördüncü maddesi kapsamına girmesi gerektiğini, ifade etmiştir. Bu kapsamda bu sektörde yer alan kişilere sigortalılara uygulanan haklar verilmektedir.

Ak Parti Kadın Kolları (2012) yaptığı çalışmasında, hane hizmetlerinde yer alan çalışanların garanti altına alınan haklardan faydalanamayan, güvence altına olmayan iş gücü olan bir kesiti oluşturduğu ifade edilmektedir. Dünyadaki gibi Türkiye'de de bu sektör çalışanlarının sosyal güvenlik, ...iş sağlığı, ...ücret gibi başlıklarda yüksek düzeyde problemlerin olduğu belirtilmiştir. Konu ile ilgili olarak ILO tarafından 2011'de hane hizmetlerinde faaliyet gösterenler çalışma koşullarının garanti altına alınması için 189 sayılı “Ev İşçileri Sözleşmesi” ve 201 sayılı “Tavsiye Kararı” onaylandığı belirtilmektedir.

Ülkemizde hane hizmetlerinde çalışanların sosyal güvenlik ve iş sağlığı sorunlarının, çalışanların ölmeleri veya tacize uğradıklarında gündeme alındığı Erdoğan ve Toksöz (2013) tarafından ifade edilmektedir. Örnek olarak ise; 7 Temmuz 2012 Pakize Akçam (Adana) ve 5 Mayıs 2011 Fatıma Aldal (İsntabul) cam silerken pencereden düşüp vefat etmeleri gösterilmiştir.

2.3. Türkiye’de Ev Hizmetlerine Yönelik Düzenlemeler

Erdoğdu ve Toksöz (2013:25) yaptığı çalışmada ülkemizde hane işlerinde faaliyet gösterenlere uygulanan kanunların karmaşık ve aynı zamanda etkin olmadığını belirtmişlerdir. Bu sektörler ile ilgili olarak a) 5510 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, b) 6356 Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, c) 4857 İş Kanunu, d) 6098 Borçlar Kanunlarının bir açıklık içerisinde olmadığı ifade edilmiştir.

Tunçay (2013) araştırmasında hane işlerinde çalışanların sosyal güvenlik ile ilgili yürürlükte 2013/11 sayılı genelge olduğu ifade etmiştir. Bu genelge gereğince hane hizmetleri, çamaşır, ...ütü, yemek yapma ve bunun gibi günlük ev işleri faaliyetleri olarak adlandırılmıştır. Ayrıca bu kapsamda ücret karşılığı yer alanların, bu işin devamlılığının belirlenmesini zorunlu kılmıştır.

Sigorta yapılabilmesi için ise; hane ile ilgili faaliyet ve devamlılık çerçevesi kapsamında gerçekleşmesi ve bu faaliyetlerin bir kapasiteye ulaşması gibi şartlar aranmaktadır. Devamlılığı belirlemek için ise; her hafta aynı haneye, aynı günlerde faaliyet göstermek için gitmesi kriter olarak belirlenmiştir. Geçici çalışma ise; belli olmayan zamanlarda gidilmesi durumu kriter olarak belirlenmiştir. Geçici çalışma talep gelmesi durumunda olan çalışmalar olarak nitelendirilmektedir.

Ücretli ve devamlı biçimde ev hizmetlerinde çalışanlar, 506 sayılı kanunun ikinci maddesi, 506 sayılı kanunun yirincinci maddesi, 4048 sayılı kanun gereğince yasa kapsamına dahil edilerek sigortalı olarak çalışması gerektiği Yiğit’in (2005) yaptığı çalışmasında ifade edilmiştir.

2.3.1. Ulusal Kanunlar

Hane (Ev) hizmetleri kavramı incelendiğinde bu kavramın anlamı, iş ile ilgili kanunların çerçevesi dışında kaldığını ve bu kavramın tanımının yargısal olarak ele alındığı Karaca ve Kocabaş (2009) ifade edilmiştir.

İş Kanunu yönünden kanunlar incelendiğinde aşağıdakiler göze çarpmaktadır;

İlgili Kanunuda yer alan dördüncü madde ile “İstisnalar” konu başlığı altına “Ev Hizmetlerinde” ibaresi konulmuştur. Bu kapsamda bu hizmetleri kanun çevrevesi dışına atılmıştır. Çocuk Bakıcısı, ...aşçı, ...temizlikçi, ...hizmetçi alanında faaliyet gösterenler Borçlar Kanunu içerisinde yer alınacağı belirtilmektedir.

Ayrıca 5510 sayılı Kanuna eklenen maddelerin bir özeti aşağıda sıralanmıştır;

Hane (ev) hizmetlerinde faaliyet gösterenlerin sosyal güvenlik hakları ile ilgili olara Ek madde Dokuz başlığı altında düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelere göre; hane hizmetinde iş görenler ay içerisinde hesaplanan saatlik iş süresine göre aylık on gün ve üzeri olması durumunda sigortalı olması gerektiği belirtilmektedir. Bu bildirimleri uygulamayan işverenlerin ise kanunu yüz ikinci maddesine göre cezai uygulamaların olacağı belirtilmektedir.

Hane (ev) hizmetlerinde faaliyet gösterenlerin bir ay içerisinde hesaplanan saatlik iş süresinin on günden düşük olması durumunda ise kanunun seksen ikinci maddesine göre önceden belli olan kazancının %2 oranda kaza ve iş hastalığı primi ödenmesi yer almaktadır. Bu kapsamda bu kişiler prim ödemesi yapabilmektedir. Usul olarak ise; ödediği primin %20 oranında malül, vefat sigortası ve %12,5 oranında GSS olarak hesaplanacağı ilgili maddelerde açıkça belirtilmektedir.

Ayrıca sosyal güvence kapsamında olan bu sektör çalışanların iş kazası ve iş hastalığı gibi haklardan faydalanması için kazanın meydana geldiği zamandan 10 gün öncesinde tescil olması gibi şartlar bulunmaktadır. Bunlar birlikte işveren sorumluluğunu belirlemeye ilişkin talimatlar kanun ile belirlendiği belirtilmiştir (6552 sayılı İş Kanunu).

Topgül (2016) çalışmasında hane hizmetleri faaliyetlerin on gün ve üzeri iş görenlerin sosyal güvenlik haklarının kuruma beyan edilmesi yada işçisinin vefat etmesi durumunda sona ereceği vurgulanmaktadır. Ayrıca on gün ve üzeri çalışmış olanların işten çıkartılması durumunda “*Ev Hizmetlerinde on Gün ve Daha Fazla Çalıştırılacaklara İlişkin Bildirge*” nin ilgili kısmı olan “*Sigortalının İşten Ayrılma/Durum Değişiklikleri*” bölümünün kuruma teslim edilmesi konusu hatırlatılmıştır.

İş fesih işlemleri incelendiğinde bazı önemli maddeler kanunda öne çıkmaktadır. Borçlar Kanununda üçyüz kırkıncı maddesinde iş sözleşmesinin belli şartlar altında sonlandırılabilceği belirtilmiştir. Bu sürecin işletilmesi durumunda bildirimden sonra 2'inci haftanın sonunda işleme gireceğini ifade edilmiştir (Borçlar Kanun, 340 md. 341 md.). Ayrıca on yıldan uzun iş ahdinde iş fesih işlemleri için bildirim süresi 1 ay olarak belirtilmiştir (Borçlar Kanun, 343 md.).

Sosyal Güvenlik Kanunu yönünden kanunlar incelendiğinde aşağıdakiler göze çarpmaktadır;

6331 sayılı Kanun ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği bakımından ilk olmuştur. Kanun geniş yelpazesiyle birlikte olsa da bazı işçi ve faaliyetlerini kanuna dâhil edilmemiştir. Bunları inceleyecek olursak;

- a) ...TSK, genel kolluk kuvvetleri ve MİT Müsteşarlığının faaliyetleri,
- b) ...acil durum birimlerinin müdahale faaliyetleri,
- c) ...Ev hizmetleri,
- ç) ... kendi nam ve hesabına mal ve hizmet üretimi yapanlar,
- d) ...işyurdu, eğitim, ...güvenlik faaliyetleridir.

Korkmaz ve Avsallı (2012) araştırmasında hariç tutulan faaliyetler incelendiğinde çerçevesinin kapsamlı olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kamu çalışanlarının dahil edilmiş olması yenilik olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte hane (ev) hizmetlerinde faaliyet gösterilenlerin çerçevenin dışında tutulması bir eksik düşünülmektedir. Bu hizmetlerin iş kanununun kapsamı haricinde olması, iş kazası yönünden risk taşıdığı anlatılmaktadır.

Kapsamı değişen ev hizmetlerin, meslek hastalığı yönünden çok riskli olduğu belirtilmektedir. Tüm bunlara rağmen bu sektörde faaliyet gösterenlerin sosyal güvence altında olmadıkları belirtilmiştir. Ayrıca bu sektörün şehirlerde artan bir eğilimde olduğu belirtilmiş, bunun büyük bir sorun olacağı söylenmektedir. Bu sorunun 4857 Sayılı İş kanunu ve 5510 Sayılı GSSK yönünden de büyük risk taşıdığı belirtilmiştir.

Konuyla ilişkin olarak Yargıtay kararları yönünden kanunlar incelendiğinde; Kurt'un (2004:29) kaleme aldığı çalışmasında T.C. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi kararı göze çarpmaktadır. Bu kapsamda hane hizmetlerinde faaliyet gösterilenlerin 24.11.1977 tarihinden itibaren sosyal güvence altında olduklarını belirtilmiştir. Ayrıca haftanın belirli günlerinde kısmen çalışılması halinde bile bunun devamlı çalışma niteliğinde olacağını belirtmiş, sosyal güvence altında olduğunu belirtmiştir.

Yani ev hizmetlerinde çalışanlar haftanın bir gününde belli bir saat diliminde dahi olsa iş süreklilik gösteriyor ise; sosyal güvence altına alınmaları yasalarca zorunlu kılınmıştır. Yasada işin sürekliliği şart koşulmuş iken; işin mahiyetinin temizlik, bulaşık, ütü,...gibi ne tür mahiyeti teşkil edeceği konusunda bilgi verilmemiştir. Bu durumda ev hizmetlerinde çalışanlar gittikleri evlerde kendilerine hangi iş yükümlülüğü veriliyor ise o işleri yapmakla yükümlü tutulmakta ve talep edilen ücret değişmemektedir.

2.3.2. Uluslararası Sözleşmeler

Türkiye tarafından kabul edilen Avrupa Konseyi, Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri anayasamız gereğince kanun hükmünde olduğu belirtilmiştir. Anayasaya aykırı olduğu gerekçesi ile Mahkemeye başvurulamayacağı belirtilmektedir. Çıkabilecek uyuşmazlıklarda bu Sözleşme hükümleri geçerli olduğu belirtilmektedir. Sonuç olarak bu sözleşmelerin, Anayasa kapsamında tüm makamları kapsadığı ifade edilmiştir.

Kadınların iş gücüne katılımıyla ilgili olan BM sözleşmeleri aşağıda sıralanmıştır. Bu sözleşmeler şunlardır:

- Kadınlara Yönelik;

a) Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi,

b) Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi Ek İhtiyari Protokolü,

c) Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi,

- Pekin Bildirgesi.

Kadınların iş gücüne katılımıyla ilgili olan Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmeleri aşağıda sıralanmıştır;

- 45 no'lu Kadınların Her Türlü Maden Ocaklarının Yeraltı İşlerinde Çalışması Hakkında Sözleşme,

- 111 no'lu İstihdam ve Meslekte Ayrımcılık Sözleşmesi,

- 118 no'lu Sosyal Güvenlikte Eşit Muamele Sözleşmesi,

- 122 no'lu İstihdam Politikası Sözleşmesi,

- 158 no'lu İş İlişisine İşveren Tarafından Son Verilmesi Hakkında Sözleşme,

- 1998 tarihli İşyerinde Temel İlkeler ve Haklar Bildirgesi.

Kadınların iş gücüne katılımıyla ilgili olan Türkiye'nin onaylamadığı beş Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmesi aşağıda sıralanmıştır;

- 117 no'lu Sosyal Politika (Temel Amaç ve Standartlar) Sözleşmesi,

- 156 no'lu Aile Yükümlülükleri Olan Çalışanlar Sözleşmesi,

- 177 no'lu Evde Çalışma Sözleşmesi,

- 183 no'lu Anneliğin Korunması Hakkında Sözleşme,

- 189 no'lu Ev Hizmetlerinde Çalışanlar Sözleşmesi.

2.4. Türkiye'de Ev Hizmetlerinin Görünümü

Suğur ve diğ. (2010) yaptığı araştırmada, ülkemizde kayıtdışı iş gücünün yaygın olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca iş gücünün kapsamının kayıt dışı olması sebebiyle kati olarak belirlemenin imkasız olduğu belirtilmektedir. Resmi olan kayıtlara bakıldığında Ülkemizde ekonomik bir gelir elde etmeyen hanede faaliyet gösteren kişilerden sonra, yevmiyeli çalışan işçilerin yoksulluk seviyesinin yüksek düzeyde bulunduğu

belirtilmiştir. Bu çalışan işçilerin oranının %31,12 düzeyinde bulunduğu ifade edilmektedir.

Göçmen kadınlar için yatılı işler bulmanın çok kolay olduğu, ama bu kadınlara genellikle çok kötü davranıldığı, uzun saatler, düşük ücretler karşılığında çalıştırıldıkları vurgulanmaktadır (Dedeoğlu, 2007:85).

BÖLÜM 3: EV HİZMETLERİNDE ÇALIŞANLARA YÖNELİK ARAŞTIRMA

Tezin bu bölümünde ev hizmetlerinde istihdam edilenlere yönelik yapılan araştırmadan elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu amaçla geliştirilen ölçek yardımıyla toplanan verilerin analizine ait bölüm yer almaktadır. Bölümde öncelikle araştırmanın metodolojisi tanıtılacak, araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilecektir. Bu amaca ulaşmak için araştırmanın yöntemi, seçilen araştırma evreni, veri toplama ve çözümleri yöntemlerinin bulunduğu bölümlerden oluşan metodolojik kısım yer almaktadır. Ayrıca ev hizmetlerinde çalışanlara yönelik uygulamalara ve düzenlemelerin değerlendirilmelerine yer verilecektir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Erdoğdu ve Toksöz'ün (2013) ifade ettiği gibi ülkemizde hane hizmetlerinde faaliyet gösterenlere ilişkin yapılan araştırmalar irdelendiğinde, işçi ve işveren arasında gerçekleşen işgücü ilişkisini “hayali akrabalık” olarak tanımlamışlardır.

Ankara ilinde sınırlı sayıda ev hizmetlerinde faaliyet gösteren kişiler ile yapılan bu çalışmada amaç; sosyal güvenliğin istihdam edilen bakımından önemi üzerine odaklanmaktır. Bu çalışmanın bir diğer amacı ise, “ev hizmetlerinde çalışanların sosyal güvenlik haklarına ilişkin farkındalığını ortaya çıkarmak” amacıyla Ankara’da uygulamalı bir araştırmanın verilerine dayanarak ortaya koymaktır. Ayrıca araştırmada; ev hizmetlerinde çalışan kadınların işe erişim yöntemleri, çalışma süreleri, işveren tutum ve davranışları ve işin zorluklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemini kartopu yöntemi ile bu çevreden seçilen ve ev hizmetlerinde çalışan 57 gündelikçi kadın oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan gündelikçi kadınlara derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan “Ev Hizmetlerinde Çalışanlar İçin Hazırlanmış Mülakat Formu” soruları son bölümde verilmiştir.

Ankara'nın bir kamu kenti olması nedeniyle kamu sektöründe önemli sayıda üst ve orta kademe yöneticinin kentte ikamet etmesi, temizlikçilik ve bakıcılık hizmetlerine yönelik önemli bir talebin oluşmasına neden olmaktadır. Ankara'da bu hizmetlere yönelik talebin fazla olması, bu çalışmanın yapılmasına neden olan önemli etkenlerden birisi olmuştur.

Bu çalışmanın verileri 2015 Ocak-Nisan aylarında Ankara'da gerçekleştirilen bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmanın evrenini ev hizmetlerinde çalışan kadınlar oluşturmaktadır.

Görüşülen ev hizmetlerinde çalışan kadın sayısının 57 adet olması yapılan mülakatlardaki sorulara verilen cevapların giderek benzerlik oranlarının artmasından kaynaklanmıştır. Yanıtların belirli bir doyuma ulaşması nedeniyle daha fazla görüşmenin araştırmaya bir katkı sağlayamayacağı sonucuna varılmış ve araştırma ev hizmetlerinde çalışan 57 kadınla kısıtlı kalmıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada öncelikle uzun süren bir kaynak araştırması yapılmış, bu amaçla çeşitli kütüphaneler, veri tabanları ve güncel süreli yayınlar takip edilmiş, makaleler taranmıştır. Literatür taraması yoluyla bir teorik çerçeve oluşturulmuştur. Amaç ve hedefler tespit edildikten sonra, ev hizmetlerinde çalışanların sosyal güvenlik haklarına ilişkin farkındalığı ile ilgili daha ayrıntılı bir literatür taraması yapılmıştır. Yapılan araştırma ile irtibatlandırılmak üzere ampirik bir araştırma yapılmıştır.

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış “derinlemesine mülakat görüşmesi” yöntem olarak seçilmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesinin nedeni ise; katılımcıların özelliklerine ve iş yapış şekillerine ilişkin detaylı bilgilere erişebilmektir.

Uygulamada gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar Ocak 2015'den Nisan 2015'e kadar Ankara ilinde ikamet eden ev hizmetlerinde çalışan kadınlar ile görüşme gerçekleştirilerek yapılmıştır. Yapılan görüşmelerin zamanı olarak yaklaşık 30 dakika ile 2 saat arasında değişmektedir. Bire bir ve telefon ile görüşmeler gerçekleştirilerek yapılmıştır. Yapılan görüşmeler kâğıtlara not alınarak kayıt altına alınmış ve sonrasında

değerlendirmeleri yapılmıştır. Görüşmeler işten dönüş veya evde istirahat zamanlarında evlerine geldikleri zamanlarda gerçekleştirilmiştir.

Ev hizmetlerinde çalışan kadınlarla iletişim kurmak için, konuyla ilgili derneklere ve sivil toplum kuruluşlarına araştırmada yardımcı olup olamayacaklarını soran ve ekinde mülakat sorularını içeren bir elektronik posta gönderilmiştir. Elektronik posta gönderilen sivil toplum örgütleri; a) Kadın Dayanışma Vakfı, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, b) İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı, c) Ev İşçileri Dayanışma Sendikası Girişimi, d) S.S. İmece Kadın Dayanışma ve İşletme Kooperatifi ve facebook gibi sosyal medya ortamında oluşturulan guruplar olarak belirlenmiştir.

Geri dönüş oranının beklenen seviyeye gelmesi ve ev hizmetlerinde çalışanların sosyal güvenlik haklarına ilişkin farkındalığını ortaya çıkarmak amacı ile genel bir değerlendirmenin daha sağlıklı yapılabilmesi için mevcut iletişim grubuna belirli aralıklarla elektronik postalar tekrar gönderilmiştir. Gönderilen e-postalara geri dönüş yapanlar olmuş, gerekli kontakların kurulabilmesinde yardımcı olabileceklerini belirtmişlerdir. Ancak, bu inceleme ve takibe rağmen araştırmaya katılım çağrısına geri dönüş oranı oldukça düşük çıkmıştır.

Araştırmaya katılan kadınlarla yapılan görüşmeler kartopu yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004, s.45) kartopu örnekleme şu şekilde açıklamıştır; *“öncelikle evrene ait birimlerden birisi ile temas kurulur. ...Temas kurulan birimin yardımıyla ikinci birime, ...üçüncü birime gidilir. ...kartopunun büyümesi gibi örneklem büyüklüğü genişler”*.

Mülakata başlanmadan önce bu çalışmanın amacı kadınlara anlatılmış bu doğrultuda istekli olanlarla mülakat görüşmesi yapılmıştır. Görüşmeye katılan birçok kadın isminin verilmesini istemezken, bir kısmı korkarak mülakata katılmak istememiştir. İçlerinden bazıları işverenin aslında kendisinin akrabası olduğunu bazıları tanıdıkları olduğu gibi nedenlerden dolayı geçici süreli yardım amaçlı bu işi yaptığı yönünde beyanlarda bulunmuşlardır. Bu sebeplerden dolayı mülakat çalışmasının ilerleyen dönemlerinde kadınları ikna edebilmek için kendilerinin isimlerini dahi sormadan mülakat görüşmeleri yapılmıştır. Genel olarak kadınlarda işvereni şikayet gibi algılanmaktan korktukları,

işverenin ya da kendi başlarına bişey gelecek diye endişelendikleri gözlemlenmiştir. Bu sebeplerden dolayı mülakatın başlangıcında kadınlarla öncelikle biraz sohbet edilip onların güvenini kazandıktan sonra mülakata başlanmıştır.

Mülakat yapılan kadınların büyük bir çoğunluğunu haftanın belirli günlerinde aynı veya farklı evlere temizlik için giden kadınlar oluşturmaktadır. Bu kadınlardan 8 kişi hafta içi çocuk bakıcılığı yaparken, hafta sonları ya da izinli olduğu günlerde temizlik işlerine gitmektedirler. Yine ev hizmetlerinde çalışanlardan 6 kişi ailecek eş ve çocuklarıyla birlikte başka iş bulamadıklarından dolayı yıllardan beri ev hizmetlerinde çalıştıklarını belirtmişlerdir. 10 kadın firmayla çalışırken; 9 kadın ise, annesiyle birlikte bazen de yakın arkadaşıyla birlikte ev hizmetlerinde çalıştıklarını beyan etmişlerdir.

Mülakat bittikten sonra varsa tanıdıkları olup olmadığı sorulmuştur. Tanıdıklarının ismini vermekte tereddüt yaşayanların yanısıra güven duyup hemen referans olanlarda olmuştur. Tanıdıkları vasıtasıyla görüşme yapılan kadınları ikna etmek diğerlerine nazaran daha kolay olurken; aynı endişelerle bazen de kabul etmeyenler olmuştur.

3.4. Araştırmanın Bulguları

Araştırmada gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar görüşmeleriyle elde edilen verilerin değerlendirmeleri aşağıda verilmiştir.

3.4.1. Demografik Bulgular

Araştırma kapsamında görüşülen kadın çalışanların yaş dağılımı frekans analiz sonuçlarına baktığımızda, kadınların 19-52 yaşları arasında değiştiği gözlemlenmektedir. Kadınların %33,34'ünün 40 yaş altında, %59,65'inin 40-50 yaş aralığında, %7,02'sinin ise 50 yaşın üstünde olduğu görülmektedir.

Çalışanların yaş dağılımlarının bakıldığında ev hizmetlerinde çalışanların büyük bir oranda 40-50 yaş grubu aralığında bulunması, işverenlerin ve kendi tercihlerini göstermektedir. Bu yaş aralığında çalışanların büyük çoğunluğu geçim sıkıntısından dolayı çalıştıklarını belirtirken, bir kısmı ise aldıkları paranın çocuğun okul masraflarına dahi yetmediğini fakat; bu yaştan sonra yapacak başka bir iş bulamadıklarını beyan etmişlerdir.

Kadınlardan 19 yaşındaki çalışan 4 kadının ev hizmetleri istihdamının kısıtlı olması, bu yaş grubunun bir kısmının mevcut eğitim süreçlerinin (lise ve üstü) devam etmesinden veya mevcut yaşam koşullarının daha iyi seviyede olmasından kaynaklanmaktadır. Bu aralıktaki çalışanlar ailelerinin ekonomik durumundan dolayı okuyamadıklarını belirtmişlerdir.

Öztürk ve Çetin (2009) yaptığı araştırmada, yaş dağılımı bakımından kadınların istihdam oranları incelendiğinde dünyada benzer bir eğilim olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre 20 ile 24 yaş aralığında yükselen bir eğilim olduğu ifade edilmiştir. Otuzlu yaşlardan başlayarak inişe geçmiş, 40'larda ise yeniden yükselmektedir. 40-45 arasında yeniden üst noktalara ulaşmıştır. Otuzlardaki inişin ana sebebi olarak ise; 0 ile 6 yaş çocuklarını büyütme durumunda kaldıkları belirtilmiştir.

Bu tez kapsamında araştırmaya katılan kadınların yaş dağılımları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 2
Yaş Dağılımı

Kaç yaşındasınız?	Frekans	Yüzde (%)
19	4	7,02
28 - 29	7	12,28
35 - 39	8	14,04
40 - 41	7	12,28
42 - 43	10	17,54
44 - 45	9	15,79
46 - 50	8	14,04
52	4	7,02
Toplam	57	100,00

Araştırmaya katılan kadınların eğitim durumunu incelediğimizde Kadınların eğitim düzeyinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bazı kadınlar ilkokula bile gitmemiş, bazıları ilkokula sadece okuma yazmayı öğrenene kadar gidebilmişlerdir. İlkokul mezunu ve

orta okuldan terk eğitim düzeyi aralığında %47,37 oranında yoğunlaşma söz konusudur. % 28,07'si ise ortaokul ve lise mezunlarından oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların eğitim seviyeleri düşük olmasına rağmen kadınlar okuma yazma bilmektedirler. Eğitim hayatlarına devam edememe nedenlerinin arasında ailelerinin köyde ikame etmeleri, ekonomik koşullar, ataerkil aile yapısı, kız çocuk okumaz anlayışı en büyük faktörlerin arasında gösterilmiştir. Kadınların birçoğu kendilerinin bu gibi sebeplerden dolayı okutulmadıkları ve çocuklarını okutmak için ev hizmetlerinde çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Aşağıdaki şekilde Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu 2014 yılı Eğitime Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranları gösterilmiştir. Şekilde de görüldüğü gibi eğitim seviyesi düşüğe kayıt dışı istihdam oranları da artmıştır.

Şekil 1: Eğitime Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranları

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu

Lise mezunu olan bir kadının ise sağlık meslek lisesi okuduğunu ancak meslek olarak hiç hemşirelik yapmadığını, liseden sonra hemen evlendiği için meslek hayatına atılamadığını ve bunun için de pişmanlığını dile getirmiştir. Ekonomik sıkıntısının pek olmadığını ancak çocuklarının daha iyi koşullarda eğitim almaları için çalıştığını belirtirken; temizliğe gitmediğini, kendisinin eğitim seviyesinden dolayı ocuk bakımı gibi işleri tercih ettiğini ve edildiğini belirtirken evinde çalıştığı hanımının diğer arkadaşlarının da ocuk bakımında kendisi gibi lise mezunu, eğitimi, eli yüzü düzgün ve güvenilir kişileri talep ettiğini belirtmiştir. Kendisinin eğitim seviyesinden dolayı işvereniyle arasında ki çatışmanın olmadığını söylemiştir. Ücret olarak da piyasa koşullarına göre daha yüksek miktar talep etmiş ve işvereni tarafından kabul edilmiştir. Ev hizmetlerinde çalışan bu kadının söylemlerinden ev hizmetlerinde temizlik işlerinde çalışanları daha alt seviyede gördüğü yargısına varılmıştır. Diğer bir unsur ise; işverenlerin ocuk bakımında eğitim seviyesine önem verdikleri görülmüştür.

Araştırmaya katılan kadınların bu işi yapmalarında üst düzey bir eğitimin olmaması, sertifikaya ya da herhangi bir mesleki eğitim almaya ihtiyaç olmaksızın yapılabilen ataerkil toplum yapısı ve kadının doğasından kaynaklanan rutin işler olup çalışma koşullarını belirleyici olmaktadır. Kadınlarda herhangi bir yükselme ya da kariyer planları yoktur. Daha çok içine kapanıklık ve bulduğu ile yetinebilme anlayışı hakim olduğu görülmüştür.

2011 yılında yapılan çalıştayda, eğitim seviyelerine göre kadınların işgücüne katılım seviyelerinin yükseldiği belirtimiştir. Bununla birlikte kadın işgücü seviyesinin yükselmesinin %5 arttığın zaman yoksulluk oranında %15 düşüş olduğu belirtimiştir. Bu durumun nedeni ise; elde edilen kazancın aile giderleri için harcanması, sağlık ve eğitim bakımından kaynağın artması ifade edilmektedir. Sonuç olarak eğitim seviyesinin işgücüne katılım seviyesini yükselttiği bunun sonucunda ülkenin ilerlemesine de etken olduğu belirtilmiştir (Güneydoğum alıştayı, 2011).

Araştırmaya katılan kadınlar arasında yükseköğrenim mezunu bulunmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 3
Eğitim Durumu

Eğitim d¼zeyiniz nedir? Lise ¼zeri bir eğitim ise hangi alanda eğitim aldınız?		
	Frekans	Y¼zde (%)
İlköğretim	15	26,32
Ortaokul terk	12	21,05
Ortaokul	9	15,79
Lise	7	12,28
Bilinmiyor	14	24,56
Toplam	57	100,00

Araştırmaya katılan kadınların % 87,72'sinin evli, %12,28'inin ise bekar olduğu gör¼lmektedir. Kadınların çocuk sayısı incelendiğinde 2 ve 3 çocuk sahibi %49,12 oranında olduğu gözlemlenmiştir. %19,30 oranında 4 çocuk sahibi, %15,79 oranında ise hiç çocuğu olmadığı gör¼lmektedir. şener ve diğ. (2013) araştırmasında, eğitimden faydalanma, iřg¼c¼ne katılım, ...özg¼r olma gibi durumların kadınların evlendikleri yaşa göre önem kazandığı ifade edilmiştir.

Ankara ilinde ev hizmetlerinde çalışan kadınların b¼y¼k bir çoğunluğunun evli ve çocuklu olduğu gör¼lmektedir. Ev hizmetlerinde çalışan kadınların eğitim seviyelerinin d¼ř¼k olmasıyla kariyer mesleklerde iş imkanı bulamayıp, enformel sektörde istihdam edilebilmişlerdir. Aldıkları g¼ndelik kazançlar ailenin geçimine katkı sağlamaktan ¼teye gitmemektedir.

Ev hizmetlerinde çalışan bekar kadınların ise; eğitim hayatını ailenin ekonomik zorlukları nedeniyle tamamlayamadığı ve genelde anneleriyle birlikte ailenin geçimine katkı sağlamak, varsa diğer kardeşlerin okul ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ailelerine destek amaçlı çalıştıkları sonucuna varılmıştır.

Tablo 4
Medeni Durum

Medeni durumunuz?		
	Frekans	Yüzde (%)
Evli	50	87,72
Bekar	7	12,28
Toplam	57	100,00

Araştırmaya katılan kadınların %87,72'si evli olup; bunların içinde çocuklu olan kadınlar %84,21'dir. Çocuğu olmayan kadınlar ise; %15,79'luk kısmı oluşturmaktadır. Kadınların evli olmayanlar hariç diğerlerini ev hizmetlerinde çalışmaya iten en büyük etken de çocuklarının ihtiyaçlarını giderme, okul masraflarına destek olma gibi sebeplerdir.

Kadınlardan çocuk sayıları dörtten az olan kadınlar, daha fazla çocuk istememe nedenlerini; maddi yetersizlikler, çocuklarının bakım koşulları ve büyüme ortamlarındaki yetersizlikler, olumsuz şartlar, geleceklerine dair endişeler, gündelik işlerden arta kalan zamanlarda kendilerine ait dinlenecek zamanın yetersizliği gibi sebeplerden dolayı istemediklerini belirtmişlerdir.

İçlerinden bazıları kendilerinin maddi sıkıntılar nedeniyle okuyamadığını, ataerkil toplum yapısından kaynaklı “kız çocuk okumasa da olur”, anlayışıyla eğitim hayatlarına devam edemediklerini belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan kadınlardan kız çocuğu olan annelerin kızlarının okumasındaki hassasiyetlerinde, kızlarının kendileri gibi cahil kalmamasını okuyup bir yerlere gelmesini arzuladıkları görülmüştür.

Çalışmaya katılan kadınlardan yine çocuk sayısı 3 ve daha fazla olan kadınlarda bu istek daha fazla olurken; kız çocuklarının kendileri gibi maddi yetersizlikten dolayı okuyamayacakları kaygısını taşımaktadırlar.

İçlerinden 2 kişi bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Devir kötü. Biz okuyamadık okuyacak durumumuz yoktu. Belki bir öğretmen, hemşire olurum. En azından benim çocuklarım okusun. El işinde amelelik değil, devlet işinde

yada ne biliyim iyi bir yerde ekmeklerini kazansınlar, sürünmesinler bizim gibi(Sevgi,32).”

“Biz Adıyamanlıyız bizim oralarda kız dediğin evinde oturur ilkokulu okuturlarsa ne ala. Yaş 14 demeye kalmaz verirler el kapısına. Gıkın çıkmaz, çıkamaz adet töre böyledir. Benim çektiğimi niye benim çocuklarım çeksin. Onlara destek olayım çocuklarım okusun diye gidiyorum temizliğe. Onlar okulu bitirsin ne işim var gider miyim?(Sabire,45)”

Tablo 5
Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı		
	Frekans	Yüzde (%)
1	9	15,79
2	16	28,07
3	12	21,05
4	11	19,30
Çocuk Yok	9	15,79
Toplam	57	100,00

Araştırmaya katılan evli kadınların %40,35’inin eşi çalışmaktadır. %24,56’sının eşi emekli, eşi çalışmayanların oranı ise, %17,54 düzeyindedir. Çalışan kadınların çalışma nedeni incelendiğinde, aile gelirine katkı öncü sebep olarak gözükmektedir. Eşinin herhangi bir işte çalışmaması yada aldıkları ücretin yetmemesi, kadınları çalışmaya yönlendiren faktörler arasındadır.

Çalışmaya katılan 2 kadın bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Eşim memur emeklisi. Ev aldık, çocuk üniversiteyi kazandı. Kocam taksicilik yaptı baktık olmadı ele güne avuç açacak halimiz yok bu yaştan sonra temizlikçik de yapmak varmış. Bir katkı olsun işte (Hayriye,52).”

“Eşim eskiden fabrikada çalışıyordu ben çalışmıyodum o zamanlar iyidik. Bunu işten çıkartınca işsiz kaldı. Şimdi nerde iş var gidiyo ama bir düzen yok belli maaş yok. Yazık adama bende çalışıp ekmeğe, suya destek oluyom. (Güzide,42).”

Tablo 6
Eş Çalışma Durumu

Eş Çalışma Durumu		
	Frekans	Yüzde (%)
Çalışıyor	23	40,35
Emekli	14	24,56
Çalışmıyor	10	17,54
Eş Yok	10	17,54
Toplam	57	100,00

Kadınların çalışma nedenleri araştırıldığında; aile geçimine katkıda bulunma ve geçimi sağlama nedenleri ön plana çıkmaktadır. Kadınların ikisi bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Kendi yağımızla kavruluyoruz. Kavrulmak zorunda da kalıyoruz. Birini alırsak diğerleri kalıyor. Emekli maaşı zaten düşük. Kiramı verirsin, yiyesin. Pazara mı gidersin. Mecbur geçinmek zorundasın az çok. Haftalık 3 günle ne olacak. Bir destek oluyor işte (Fatma,52).”

“Kader doğmadan yazılmış. Babamdan gördüm amelelik evlendik amelelik. Benim gibi al 9 arkadaşız bizim mahallede. Biz gideriz el işine kocalar gider kahvehanede kumar keyfine. Arada taşıma nakliye işi olacak da gideler onu da alır yine götürür verirler. Böyle işte bizde anca ekmek parası ne alınıp ne yenilir içilirse bu parayla ben söylemek istemiyorum sen okumuşsun var sen düşün halimizi...(Gülseren, 42).”

Çalışma süresi 10 yıl ve üzeri olan kadınlar bu işi artık benimsediklerini, çalıştıkları evlerde genelde 2 ila 5 yıldan beri haftanın belirli günlerinde sürekli olarak çalışmaktadırlar. Bu kadınların 3 tanesi eşinin malullük, iş kazası, özürllük gibi

etkenlerden dolayı çalışmadıklarını belirtirken yaşadıkları sıkıntıları şu şekilde beyan etmişlerdir:

“Ablacım benim eşimin tek gözü pek görmüyor koluda sakat kahvehaneden başka işi mi olur. Bende ne yaparsın ne iş yaparsın bu yaşta ancak o. Ben işimden gocunmam yıllardan beri de bak 15 yıl olmuş yaparım namusumla. ” (Hanife, 44)

“20 yıldırki ben bu işi yaparım dile kolay. Artık eskisi gibi dayanamıyorum, dayanmasam ne...3,5 yıldır ki kocam iş kazasından çalışmıyor. Allah yine çocukların yüzüne bakmış da kocamın patronu insafli çıkmış sigortasını yatırdı emekli etti şimdide ara ara yardım eder. İyileri de var bu dünyada... Bende çocuklar okuyana kadar Allah dayanma gücü versin ne yapak. ” (Gülperi, 42)

Tablo 7
Toplam Çalışma Süresi

Ne zamandan beri çalışıyorsunuz		
	Frekans	Yüzde (%)
2 Yıl	9	15,79
3-4 Yıl	13	22,81
5 yıl	10	17,54
8 Yıl	8	14,04
10 yıl	6	10,53
15 yıl	6	10,53
20 yıl	5	8,77
Toplam	57	100,00

Kadınların %29,82’ü sigortalı iken büyük bir çoğunluğu %70,18 sigortalı değildir. Sigortalılar arasında eşi tarafından sigortalı olanlar mevcuttur. Sigortalılık süreleri incelendiğinde %22,81’i 2 yıl ve altında sigortalı iken %70,18’i sigortalı değildir.

Şener ve diğ.’nin (2013) yaptığı çalışmada, ev hizmetlerinde çalışanların... temizlikçi olarak, ...çocuk ve hasta bakımı gibi faaliyetleri yerine getirdikleri ifade edilmektedir. Bu kadınların iş güvenliği, sosyal güvence ve kazanç elde etmede büyük zorluk

gördükleri ifade edilmektedir. Devamlı olmayan bir çalışma şekli olduğundan sosyal güvenlikten faydalanmadıkları ifade etmişlerdir. Sürekli olarak işgörenlerin ise maliyetlerdeki yükseklik sebebiyle kayıtdışı faaliyet göstermeyi tercih ettikleri ifade edilmektedir.

Özçatal'ın 2011 yılında yaptığı alan araştırmasına göre; Birçok kadın asgari ücretten düşük bir kazanç ile sosyal güvenceden yoksun faaliyette oldukları ifade edilmiştir. Kadınlar gelir elde eden olarak görülmedikleri ayrıca bakmak zorunda olduğu koca, baba olduğu yargısı olduğu belirtilmiştir. Çalışmaların devamlı olmayan ve ek gelir olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Bu sebeplerden ötürü ise kadınların elde ettikleri kazancın düşük olmasına aynı zamanda kayıtsız olarak faaliyete bulunmalarına neden olmaktadır. (Özçatal, 2011).

Eşleri tarafından sigortalı olan kadınlar, “Ne de olsa eşiminkinden faydalaniyorum.”, diyerek kendilerini sosyal güvence altında olduklarını kendilerine ait bir sigorta güvencesine ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde kocası tarafından sigortalı yapıldıklarını beyan eden kadınların sigortalılıkları hakkında bir fikirlerinin olmadığı tek bildiklerinin eşleri tarafından sigortalı yapıldıklarını olmuştur. İçlerinden biri şöyle demiştir:

“Eşim tarafından emekli oldum. Kaç yıldır emekliyim bilmiyorum eşim biliyor. Ben o işlere pek bakmıyorum (Ayşe,52)”

Bir kadının ise, babasından kalma yetim aylığı aldığını ve bu yüzden kendisine sigorta yapılmasını istemediğini eğer sigortalı bir işte çalışırsa yetim aylığını alamayacağını ve maddi olarak sıkıntıya düşeceğini belirtmiştir.

Bu da gösteriyor ki istihdam dışına itilen kadın bu durumu kabullenmiş olup; mevcut durumla yetinmeyi öğrenmiş ve yaşamını bu şekilde sürdürmek istemektedir.

Tablo 8
Sosyal Güvence Olma Süresi

Ne zamandan beri sigortalısınız		
	Frekans	Yüzde (%)
1 Yıldan Az	5	8,77
1 – 2 Yıl	8	14,04
3 Yıl ve Üzeri	4	7,02
Sigortalı Değilim	40	70,18
Toplam	57	100,00

Araştırmaya katılan kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması, ataerkil ailelerde yetişmeleri, küçük yaşta evlenmeleri, çok çocuklu ailerde kız evlad olmalarından kaynaklı küçük yaşlarda ezici iş yükünü üstlenmeleri gibi sebeplerden ötürü kadınlar kendilerini toplumun üst seviyelerindeki yaşam standartlarında hayal dahi edememişlerdir.

Yaşadıklarını alınlarının yazısı kaderleri olarak görüp mevcut durumu kabullenmişlerdir. Çalıştıkları evlerde işlerinden olacaklarını düşünerek sigorta istemek gibi bir talepte dahi bulunmamışlardır. Kendilerine sigorta yapılması talebinde bulunanlar ise, işverenler tarafından hoş karşılanmamış çoğu kez işlerinden olmuşlardır.

Kadınların çalıştıkları evlerdeki kişilerin sosyal statüsünün toplumun üst kesimindeki kişiler dahi olsa evinde çalıştırdığı çalışanına sigorta yapmadığını ifade edenler olmuştur.

Sigortası olmadığı söyleyen kadınlar durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Yok isterdim. Daha önce çalıştığım yerlerde aylık olarak çalıştım sigortam yapılmadı (Gülşen, 44, ilkokul).”

“Hakim bir karı kocanın yanında 5 yıl çalıştım çok severlerdi beni sigorta isteyince önce oyaladılar sonrada yerime başkasını bulunca beni işten çıkardılar.”

“Günlüğümü keserler. İstemiyorum (52, ilkokul).”

“Yok. Eşimin var. İsterim ama gündelikçi olduğum için istediğim yerler yapmıyor. Bir daha da çağırmıyorlar (40, 1 çocuk).”

Tablo 9
Sosyal Güvence Durumu

Herhangi bir sosyal güvenceye sahip misiniz?	Frekans	Yüzde (%)
Evet	17	29,82
Hayır	40	70,18
Toplam	57	100,00

Etiler ve Lordoğlu'nun (2010) araştırmasında erkeklere kıyaslandığında kadınların kayıtdışı oranlarının yüksek oranda seyrettiği ifade edilmiştir. Kayıtdışı ya da hane işlerinde çalışan kadınların genelde göçmen olduğu ve tamamının kayıtdışı olarak çalıştığı belirtilmektedir.

3.5. Çalışma Koşulları İle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan kadınların, haftanın 5 günü çalıştıkları görülmektedir. Kadınların günlük işgücü saatlerine baktığımızda günde 6 ile 10 saat arasında çalıştıkları görülmüştür. Kadınların %26,32'si sürekli aynı evde çalıştıklarını ve çalışma saatlerinin işin sürekliliğinden dolayı diğerlerine nazaran daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Büyük bir çoğunluğun ise; 4 ve üzeri ayrı evlerde çalıştığı gözlemlenmiştir. Bu kadınların ise; haftada bir aynı evde çalışmış olmalarının iş yükünü artırdığını, işin daha yorucu ve çalışma saatlerinin de uzadığını belirtmişlerdir. Çalışan kadınlar %82,46 oranında bireysel çalışmaktadır.

Ev hizmetlerinde çalışan çoğu kadın, iş saatlerini belirleyen düzenlemelerden yoksun olarak çalışmaktadır. İş tanımının belirsizliği, sürekli eklenen ve bitirilmesi istenen yeni işler nedeniyle çalışma süreleri uzamaktadır. Çocuklarla evde kalan bir çalışan kadını sabah çok erken saatlerde işe başlayıp, mola vermeden bazen gece boyunca çalışması gerekmektedir (Bircan, 2013).

Literatür incelendiğinde dünyada, hane hizmetleri faaliyeti icrasına yönelik işverenin evinde yaşayan çalışanların, işgörme zamanlarının uzun olduğu Karaca ve Kocabaş'ın

(2009) yaptığı çalışmada ifade edilmektedir. Bunun sonucunda ise; bu kişilerin kendisine özel vakitlerinin olmadıkları, işveren ailesinin gözetimi altında yaşadıkları ve her vakitte iş yapabilecek biri olarak görüldüğünden dolayı rahatsızlık duydukları belirtilmektedir.

Ev hizmetlerinde çalışanların maruz kaldığı sorunları Yıldırımalp ve İslamoğlu (2014:153) araştırmalarında sıralamışlardır. Bu araştırmaya göre hane hizmetlerinde faaliyet gösterenlerin; a) uzun süreli iş saatleri, b) gün içerisinde sürekli ayakta olmaları, c) istirahat süresinin kısalığı, d) hanenin bütün faaliyetlerinden mesul olması, e) işlerin ağırlığı olarak belirtmişlerdir.

Ayrıca bu sektörde çalışanlar ile işverenlerin aralarında, çalışma ile ilgili a) tanımı, ...b) zamanı c) ücret başlıklarında problemlerin çıktığı belirtilmektedir. Bunun en önemli sebebinin ise işverenlerin bu tür başlıkları kendi menfaatleri uygun olarak uygulamasından kaynaklandığı ifade edilmektedir. Bunların yanı sıra bu sektörde faaliyet gösterenlerin yükselme imkânının olmadığı gibi, psikolojik ve fizyolojik olarakta tacize uğradıkları belirtilmektedir.

Tablo 10

Haftalık, Günlük Çalışma Süreleri

Günlük-Haftalık-Aylık Çalışma Süresiniz?	Frekans	Yüzde (%)
Haftalık 4 Gün	7	12,28
Haftalık 3 Gün / Günlük 6-9 Saat	6	10,53
Aylık 4-5 gün / Günlük 9-10 Saat	5	8,77
Haftalık 5 gün / 6-10 saat	10	17,54
Haftalık 3 gün / günlük 8 saat	5	8,77
Haftalık 4 gün / günlük 8 saat	6	10,53
Haftalık 5 gün / günlük 10 saat	5	8,77
Haftalık 4 gün / günlük 10 saat	5	8,77
Haftalık 6 gün / 6-9 saat	4	7,02
Günlük 8-9 saat	4	7,02
Toplam	57	100,00

Kadınların çalışmaya gittikleri evlerin büyük bir kısmını sürekli çalıştıkları aynı evler oluşturmaktadır. Aynı eve giden kadınlar genellikle o evlerde uzun vadede çalışmaktadır. Haftanın 3 gününde ve daha fazla günlerde aynı evde çalışan kadınların gün içindeki çalışma süreleri de diğerlerine nazaran daha kısa süreli ve daha az yorucu olmuştur. Haftada 3 veya daha fazla eve çalışmaya giden kadınlar ise; bu evlere yine yıllardan beri gittikleri sabit evler olduğunu, arada boşluk olursa tavsiye üzerine başka evlere de gittiklerini beyan etmişlerdir. Bu kadınlar diğerlerine nazaran iş yükünün ve çalışma sürelerinin uzadığını, hanımlarının işi bitirene kadar göndermek istemediklerini söylemişlerdir.

Bu durumu içlerinden bazıları şöyle ifade etmektedir:

“Ben 2 yıldan beri aynı eve gidiyorum. Bundan önceki işimde iyiydi ama az para veriyordu. Devamlı aynı ev olunca rahat oluyor. Evin herşeyi benim düzenime göre. Bir gün ütü yaparsam ertesi gün başka bişey yapıyorum. İşimde hemen bitiyor. ”

“Ben haftada bir eve, 2 gün diğer eve gidiyorum sabit iki evim var. Diğerlerine de çağırıldıkça gidiyorum. Onlarda genelde benim hanımımın arkadaşlarının evi oluyor.”

“Haftanın 5 günü çocuk bakıyorum diğer iki günde temizlikte iş bulursam ona gidiyorum. Çok yorucu oluyor ama... Hafta içi çocuktan yorulmuyorum ama hafta sonları cılkım çıkıyor (Eycan, 46). ”

“İlk başta haftanın 2 günü ayrı eve gidiyordum sonra hanımım beni beğenince şimdi onun okulundaki tüm öğretmenler onların arkadaşları devamlı istiyor. Bazen yarım yarım gidiyorum ama yinede yetişemiyorum. Gidemediğim yerlere de arkadaşlarımı gönderiyorum. Çalışana hakkını verene haftanın her günü iş var çok şükür (Ayşe,38). ”

Tablo 11
Çalıştıkları Ev Sayısı

Kaç ayrı eve gidiyorsunuz?	Frekans	Yüzde (%)
Aynı Eve 4 gün	7	12,28
1 Ev	8	14,04
2 Ayrı Ev	6	10,53
3 Ayrı Ev	8	14,04
4 Ayrı Ev	9	15,79
5 Ayrı Ev	12	21,05
6-7 Ayrı Ev	7	12,28
Toplam	57	100,00

Ev hizmetlerinde çalışan kadınlar işin tüm zorluklarına rağmen, genellikle evlere tek başlarına gitmektedir. Aynı evin bireyleri, akrabalık yada yakın arkadaş ilişkileri olmadıkça pek tercih etmemektedirler. İşin yoruculuğuna karşın, paraya olan ihtiyaçları daha ön plana geçmektedir.

Kadınlar herhangi bir firmayla çalışmamalarını; ücretin daha az olacağı, daha fazla sorumluluk gerektireceği, eve gittiklerinde var olan işçi patron ilişkisinin ikiye katlanacağı, zaten çok kolay iş bulabildiklerini belirtmişlerdir. Kadınların % 82,46'sı bireysel çalışmayı tercih etmişlerdir. İçlerinden iki kişi şu ifadeyi vermiştir:

“Yoruluyorum yorulmam mı, ama paramı alınca yorgunluğum gidiyor. Firmayla olsa öyle olmuyor. Kendi işim karışan görüşen yok. Firmayla saatini şaşırtamazsın.”

“Çalıştığım para benim oluyor o kadar emek veriyorum kimin için çocuklar için. Firmayla çalışsam 100 tl veriyorlar, firma sana veriyor 75 tl. Allah'tan reva mı? Ne emeğimi ne de çocukların rızkını kimseye boşu boşuna veremem.”

Firmayla çalışan kadınlar ise; firmanın en az iki kadını aynı anda gönderdiklerinden kendilerini daha güvende hissettikleri, işleri paylaştıklarından işin yükünün azaldığı,

eşlerinin ancak bu şekilde çalışmalarına izin verdikleri, sigorta yapıldığı ve gittikleri evlerin genelde lüks semtlerde kalbur üstü kesim olmasının verdiği rahatlık, gittikleri evlerdeki zengin diye tabir ettikleri kişiler tarafından giyecek, çocuklarına yardım, eşlerine iş bulma v.s. konularda yardımcı olmaları gibi sebeplerden dolayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu kadınlardan bazılarının firmayı tercih etmelerindeki en önemli sebep olarak daha önce temizliğe gittikleri evlerde tacize uğradıklarını söylemişlerdir.

Firmayla çalışan 32 kadına ulaşılmıştır, ancak; kadınlar işlerinden olacakları korkusuyla mülakata katılmayı istememişlerdir. İçlerinden sadece 10 kişi katılmayı kabul etmiştir. Mülakata katılan bu kadınlar ise; isimlerinin verilmesini istememiştir. Bu kadınlarla yapılan mülakat sırasında aslında verdikleri cevapları korkarak verdikleri gözlemlenmiştir. Diğer kadınlar ise; ara ara uzaktan kendilerince mülakata dahil olmak istemiş, yorumlar yapmış fakat korkularını yenemediklerinden bireysel olarak cevap vermekten kaçınmışlardır.

Kadınların beyanları şu şekilde olmuştur:

“Firma daha az para veriyor, patron bir hatamız olursa işten atarım diyor evine gittiğimiz hanım dersen o ayrı. İki kişi gidiyoruz diye daha çok iş bekleyenler de var hiç karışmayanlarda. Ben kendi başıma gidince daha rahattım ama beyim kahvehaneden duymuş ortalık kötü gideceksen firmayla git diye. Ben de çalışmak zorundayım ne yapayım yoksa sigorta olmasını istemiyorum onun parasını verse firma daha iyi. Bizim paraya daha çok ihtiyacımız var.”

“Ben ilk başta annemle temizliğe giyodum. Evlenince bir ara gitmedim kurtuldum sandıydım meğer iyi günlermiş. Kocam içkici pisliğin teki çıktı. Çalışmadı bana çalış gene sen dedi. Tek başıma gittim bu sefer. Nerde iş varsa gittim. Gazeteden nerden iş varsa. Birgün gazetede dolgun maaş iş gördüm gösterdim herife mest oldu gözleri ışıldadı. Hemen ertesi gün gittim. Aldılar tabi. Bir iki hafta çalıştım. Biraz tuhaf gelsede maaş iyi adamların günahını almayım dedim ses etmedim. Gelip gidip bana dadanmaya başlar oldular güzelmişim bilmem ne... Herife dedim bişey olmaz sen erkek gibi

kadınsın dedi ge...Erkek gibi kadındım ama işte o na... tacizde bulunana kadar. (Uzun bir süre kendine gelemeyip hıçkırıklarla ağladı). Yine çalışmazdım ama ne yaparsın. Uzun bir süre tedavi oldum. Herifide boşadım. Allah'tan çocuk yoktu. Sonra baktım benim gibisine temizlikçi olmaktan öte daha iyi bir iş yok. Ondan sonra akrabalarım beni bu firmaya yerleştirdi. Şimdi de namusumla az da olsa ekmeğimi kazanıyorum Elhamdürillah. Benim başıma gelen pişmiş tavuğun başına gelmedi. ”

Tablo 12

Çalışma Tipi

Bireysel mi çalışıyorsunuz firmayla mı?	Frekans	Yüzde (%)
Bireysel	47	82,46
Firma	10	17,54
Toplam	57	100,00

Literatürde kadınların kayıtdışı işgücünde yer almaları erkeklere oranla yüksek oranlarda arttığı Öztürk ve Çetin (2009) yaptıkları araştırmada belirtilmektedir. Ayrıca bu sektörlerde çalışan kadınların kayıtsız çalışmaların sebepleri arasında hayata tutunmak ve geçimini sağlamaak amacıyla kazanç elde etmek olarak ifade edilmektedir. Bunların temel sebeplerinin ise; düşük oranda kazancı düzensiz olarak eline geçirmeye zorunlu oldukları aynı zamanda işgücü bakımından diğer opsiyonlarının olmaması gösterilmektedir.

Kadınların çalışma ücretleri incelendiğinde günlük olarak 100 TL ile 130 TL arasında ücret ile çalıştıkları görülmektedir. Aylık olarak ise 1000 TL ile 1300 TL arasında ücret aldıklarını belirtmişlerdir (İçli, 2009). Kadınlara ücretlerin neye göre belirlendiği sorulduğunda:

“Ücret Belirlenmesini: Çalışma saatine göre ücreti belirliyoruz. Fazla mesai ücreti alıyorum. Saati 15 tl olarak işveren anlayışla karşılıyor (Ayşe,35, Lise)”

“Fazla mesai yok. Aylık hariç hiçbirşey vermiyorlar (Gülşen, 44, ilkokul)”

“İşin durumuna göre inşaat olursa 160 normal 110 duvar silme olursa ona göre fiyat değişir. Fazla mesai ücreti yok. İş bitene kadar (52, İlkokul)”

“Fazla mesai ücreti yok. Fiyat piyasaya göre belirleniyor”

“Firma işin zorluk durumuna göre ücret belirliyor. Fazla mesaiyi prim olarak alıyorum”

“Semte göre fiyat belirliyoruz evin büyüklüğüne göre değişiyö. Duplex olursa değişiyor. Gittiğimiz yerler zenginse fiyat ona göre artıyor. Sonuçta onlar için bize verdikleri ne ki...(43, Meryem)”

“Günlük gidersem 120 tl. Fazla mesai yok. İş bitene kadar devam.”“120 günlük. Çalışma saatine göre belirliyoruz. Piyasaya göre. Fazla mesai saati 15 TL olarak alıyoruz.”

Tablo 13
Ücretlendirme

Ne kadar ücret alıyorsunuz?	Frekans	Yüzde (%)
Ücretleriniz nasıl veya neye göre belirleniyor?		
Fazla mesai ücreti alıyor musunuz?		
1000-1050 Aylık	8	14,04
120 Günlük 5gün 600 Tl aylık	6	10,53
1300 aylık	6	10,53
110 günlük	7	12,28
120 günlük Aylık 1000tl	8	14,04
1000 + yemek + yol	4	7,02
100 tl	5	8,77
130 tl*4 1200 tl	5	8,77
700 + yol parası	4	7,02
Yarım gün 80, 2 saat 60, 3 saat 70	4	7,02
Toplam	57	100,00

Araştırma kapsamında kadınların işi bulma yöntemleri incelendiğinde, arkadaşları, akrabaları, komşuları ya da daha önce çalıştıkları ailenin başka birilerine referans olması vasıtasıyla işleri buldukları görülmektedir. Çok az bir kısmının ilan yoluyla işi

buldukları görülmektedir. Bu durumda iş bulma yönteminde sosyal ilişkiler temel araç olarak kullanılmaktadır.

Kadınlara işleri nasıl buldukları ve işi seçme şanslarının olup olmama durumları konusunda şöyle cevaplar alınmıştır:

“Arkadaş vasıtasıyla, komşunun önerisiyle. İş seçme şansım olmadı. Garibansın iş seçme şansın yok. Gecekonuda oturuyoruz. Param olsa iyi bir evde otururum. Çocuğumu okutuyorum. Kocam malülen emekli. Ne iş olsa yaparım. Çalışmak zorundayım (40, 1 çocuk).”

“Bir güvencem yok. Sanatın olmayınca başka iş yok. Ancak bunları yapıyoruz (Gülşen, 44, ilkokul).”

“Onlar beni buluyor. Referans yoluyla. Tabiki tercihe kalış.”

“Geçim için başka şansım yok. Mecburum. Çocuk okutuyorum. Emekli maaşıyla geçinemedik ev kira. 52 yaşından sonra yoksa gülerler adama. Mecburiyetten (52, ilkokul).”

“İlan yoluyla buldum. İş seçme şansım yok. Başka güvenilir iş bulamadım. Bu devirde kadın olarak her yere gidemiyorsun. Neler gördük, neler yaşadık, duyuyoruz. Bu devirde kadın olup namusunla para kazanmak çok zor. Firma az para veriyor ama daha iyi. Firma olunca işe 2 bazen 3 kişi gidiyoruz en azından daha güvenli hissediyor insan kendini.”

“Eş, dost, tanıdık vasıtasıyla. Dürüst ve güvenilir olunca herkes tavsiye ediyor.”

“Ailem okutmadı. Belki daha iyi bir işim olabirdi.”

“Tavsiye üzerine gidiyorum. Beğeniliyorum. Tavsiye ediliyorum. armut.com para veriyoruz. 80 tl işe 5 tl istiyor.”

Tablo 14
İş Bulma Yöntemleri

Mevcut işinizi nasıl buldunuz? Mevcut işi kendiniz mi seçtiniz?	Frekans	Yüzde (%)
Arkadaşlar Vasıtasıyla	23	40,35
Referans Yoluyla Tavsiye Üzerine	20	35,09
İlan Yoluyla	14	24,56
Toplam	57	100,00

Kadınların yeni çıkan yasa hakkında haberlerinin olup olmama durumları incelendiğinde %66,67'sinin haberinin olduğu gözlemlenmiştir. Kadınlar her ne kadar yasadan haberleri olsa da sigortalı olmanın onlar için bir avantajının olmadığı, onlar için geç kalmış bir uygulama olduğu kanaatindedirler. Yasaya karşı yeterli ilgiyi göstermemektedirler.

Yasadan haberi olmayan kadınlar ise, kendilerine sigortadan daha çok paranın lazım olduğunu vurgulamışlardır. Kadınların hayatlarındaki sosyal sigortanın önemini bilmedikleri yada çok az sayılabilecek derecede bildikleri, olaylara kayıtsız kaldıkları gözlemlenmiştir. Kadınların ilk önceliklerinin evlerini geçindirmeye katkı sağlamak ve çocuklarını okutmak olduğu görülmüştür.

Kadınlara yeni yasadan haberlerinin olup olmama durumları konusunda şöyle cevaplar alınmıştır:

“Evet. Olsun. Sigortasız çalışılmaz. Belli bir yaştan sonra olsa ne olur olmasa keşke önce olsaydı (ilknur 43 Evli 2 çocuk Eşi Çalışıyor).”

“Bilgim var. Gayet iyi meslek haline getirenler için geç bile kalmış. Sonuçta onlarda emek veriyorlar. Ter döküyorlar. Çalıştıklarının hakkı gündelik ücretle sınırlı kalmamalı (Ayşe, Lise).”

“Yasayla pek ilgilenmiyoru (gülşen,44,ilkokul).”

“Haberim yok garibanım neden haberim varki ondan olsun.”

“Ben firmayla çalışıyorum yasanın içeriğini bilmiyorum. Fakat firma bize sigorta imkanları sunuyor.”

“Duydum ilgimi çekti. Olması iyi olur.”

“Haberim var. Gittiğim yerler yapmıyor. 3 çocuk ev kira kendi yağında ancak kavruluyorum.”

Tablo 15
Yeni Yasa Hakkındaki Bilgileri

Yeni yasadan haberdar mısınız?	Frekans	Yüzde (%)
Evet	38	66,67
Hayır	19	33,33
Toplam	57	100,00

Kadınlara sigortalılık için ne gibi bir işlem yaptıkları konusu incelendiğinde genel olarak hiçbir işlem yapmadıkları, yapılmasının istendiğini ancak işveren tarafından kabul etmediklerini, bu yaşından sonra bir işine yaramayacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmada kişinin işveren tarafından kayıtdışı çalıştırılmasıyla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bu sektörde faaliyet gösterenlerin kayıtdışı olarak iş gördüklerinden bilgileri olmamaktadır. Konuyla ilgili farkındalığı olanların ise mevcut işlerinden kovulmamak gibi sebeplerden dolayı konuyu gündeme getirmemektedirler.

Azıklı (2009) çalışmasında bu sektörlerden kazanılan ücretlerin kanun kapsamında sosyal güvenlik, ...prim, ...vergi, çalışma zamanları bakımından ilgili kurumlara yatırılması gerektiğini ve asgari ücret kurallarının yerine getirilip getirilemediğinin belirtilmesinde ahlaki olamayacağını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan kadınlardan alınan cevaplar kategori bazında aşağıdaki gibi olmuştur:

“Hiçbir işlem yapmadım çünkü iş buldukça gidiyorum. Sürekli olmadığı için sigortamda yok. Eşimin sigortası var. Ondan faydalanıyorum (52, ilkokul).”

“Ben daha önce doktor karı kocanın yanında 3 yıl çalıştım. İyi insanlardı iyi para veriyorlardı. Sigorta isteyince suratları astı ikisinininde. Yaparız yaparız dediler beni oyaladılar. Ne oldu? Hem sigortam olmadı hem de işimden oldum. Şimdi de bir daha töbe ne yapayım bu da bizim kader işte...(38, Emel)”.

Tablo 16
Sigortalılık İşlemleri

Sigortalılık için ne gibi bir işlem yaptınız?	Frekans	Yüzde (%)
Sigorta yapılması şimdiden sonra geçti	7	12,28
Daha öncesinde tam hafta çalışırken istedim ancak 3 gün olunca istemedim. Anlaşmalı çalışıyorum	9	15,79
İşlemleri eşim yürütüyor	5	8,77
Hiçbir işlem yapmadım	11	19,30
Yapmak istedim ama kabul etmediler	7	12,28
Firma işe girerken yaptı. Ben uğraşmadım	10	17,54
İşlem yapmadım. Kimsede sigorta yapmak istemez.	8	14,04
Toplam	57	100,00

Kadınlara sigortalı olmalarının avantajlarını bilip bilmedikleri sorulduğunda %70,18'i bildiklerini söylemişlerdir. Alınan cevaplar aşağıdaki gibi olmuştur:

“Biliyorum ama istemedik.”

“Güzel bir şey güzelim. Kocana bağlı olmazsın. Kendine güvencen olur. Aylığın olur. Ne bileyim aklıma gelmiyor. Paramı kazanırsın. Ama işte maalesef (Gülşen, 44).”

“Hayır bilmiyorum. Sadece sonuçta emekli olurdum. Paramı oturur yerdim (İlknur 43 Evli 2 çocuk Eşi Çalışıyor).”

“Sağlık güvencesi, aylık maaş, bunun dışında bilmiyorum (Makbule, Lise).”

“En büyük avantajı hastaneye gitmemiz. Gerçi hastaneyede gitmiyoruz. İlaçlar pahalı birde eczacıda para alıyor. Zorda kalmadıkça ilaç almıyoruz. Başkada ne avantajı var birde emekli maaşı var. Başkada bir şey yok. Yağımızla kavruluyoruz. Kavrulmak

zorunda da kalıyoruz. Birini alırsak diğerleri kalıyor. Emekli maaşı zaten düşük. Kırımı verirsin, yiye misin, pazaramı gidersin. Mecbur geçinmek zorundasın az çok. Haftalık 3 günle ne olacak. Bir destek oluyor işte.”

“Herşeyden yararlanmak işte. Hastane vs.vs. sigorta kötümü olur. Kendiminde bir güvencesi olsun isterdim (Perihan, 40).”

“Hastanelerden ben ve çocuklar faydalaniyor. Emekliliğimiz var. Ama maaşımın çoğunu sigorta alıyor. Buda bize zarar aslında. Sigortaya verilen parayı bana verseler daha iyi.”

“İlkokul mezunuyum bilmiyorum. Ne bileyim. Bilsem belki isterdim. Emekli felan olurduk heralde.”

“Sağlık güvencesi, emekli maaşı.”

“Zaten eşimden yararlanıyorum. Gerek yok.”

“Doktora daha rahat gidersin. Belli bir maaşım olsun kredi ile ev alırım. Yapamıyoruz. Gittiğim yerler sigorta yapmıyor. Ben nasıl diyeyim. Bizim kitabımızda yazmaz. Yapanlar tepe taklak gitti.”

Tablo 17

Sigortalı Olma Avantajları Hakkındaki Bilgileri

Sigortalı olmanızın avantajları neler?	Frekans	Yüzde (%)
Biliyorum	40	70,18
Bilmiyorum	17	29,82
Toplam	57	100,00

Kadınlara yeni yasanın işe erişim sürecine etkisinin olup olmama durumları incelendiğinde %75,44 oranında etkilemediğini belirtmişlerdir. %24,56 oranında ise haberlerin olmadığı görülmektedir. Alınan cevaplar aşağıdaki gibi olmuştur:

“Hayır etkilemedi. Maddiyat var. Sağlık güvencesi önce gelir.”

“Haberim yok yasadın. Ben hep düzenli haftada 4 gün sabit gittiğim evlere devamlı gidiyorum. Onlarda beni çıkartmadılar.”

“Ucuz ücret talep ettiğim için tercih ediliyorum. Sigortada istemiyorum. Zaten benim için değişen bir şey yok.”

“Firmayla çalıştığım için bana zararı olmadı.”

Tablo 18
Yeni Yasanın İşe Erişimdeki Etkileri

Yasa işe erişiminizi zorlaştırdı mı?	Frekans	Yüzde (%)
Etkiledi	0	0,00
Etkilemedi	43	75,44
Haberim yok	14	24,56
Toplam	57	100,00

3.6. İşin Zorlukları

Araştırmaya katılan ev hizmetlerinde çalışan kadınların maruz kaldıkları ve işin doğasından kaynaklanan zorlukların başında işin yorucu olması ve fiziksel şartların ağır oluşu gelmektedir (Karaca, 2009). Kadınların çoğu, ev hizmetlerinde çalışmayı mevcut hayat koşulları altında kendilerine mecburi ekmek kapısı şeklinde görmektedirler. İşin özünde başka birinin evinde, onun emrinde ve temizlik gibi ağır işlerde çalışmayı hiç biri istememektedir; fakat var olan şartlar karşısında var olma mücadelelerinin bir parçası başkalarının buyunduruğu altında çalışmak olarak kadınları mecbur kılmıştır. Çalışma koşullarının zorluğu yanında psikolojik yıpranmayı beraberinde getirmiştir.

Birçoğuyla yapılan görüşmede eşlerinin bu işte rızalarının olmadığını fakat; mecburiyet karşısında kabul ettiklerini belirtmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu çocuklarının geleceği için bu işte çalışmak zorunda kaldıklarını belirtirken; kimi de çocuklarının sosyal hayatta annelerine “temizlikçi kadın” denilmesinden kaynaklanan sıkıntıları bahsetmiş bu durum karşısında ki çaresizliklerini anlatırken bazıları gözyaşlarını tutamamışlardır. İçlerinden biri,

“Ben isterdim hayat bana da çocuklarıma da gülsün. Yıllarca asgari ücreti bile zor bulduk çocuklar okusun diye çalışıyorum. Ne yapayım iş yok ilkokul bile bitirmedim ne iş bulayım namusumla çalışıyorum. Ama kızım benden utanıyor. Bazen belli ediyor bazen içine atıyor bazen öfke patlıyor. Ben onlara çalışıyorum okusunlar diye kimselere muhtaç olmasınlar diye oda benden utanıyor. İçime ok gibi işliyor...” şeklinde beyanlarda bulunurken yaşadıkları psikolojik boyutlu yıpranmanın fiziksel yıpranmadan daha ağır bastığını belirtmişlerdir.

Kadınların çalıştıkları ortamlar farklı olsa da işin zorlukları benzer özellikler göstermektedir. Temizliğe giden kadınlar, gittikleri evlerde bulaşık, ütü, cam, koltuk, halı, kapı, duvar, yer silme gibi bir güne sığmayacak ağır işlerin hepsini işe geldikleri gün içinde yapmaları beklenmektedir. Ev hizmetinde çalışanların çalışma süreleri uzunken dinlenme süreleri kısadır. Fiziksel şartlar ile ilgili ifadelerden birkaçı şu şekildedir:

“Cam silerken zorlanıyorum. Tuvalet ve banyoda zorlanıyorum. Ötekiler normal geliyor (Fatma, 52).”

“Kadınsan her işi yaparsın. Zor olan hergün hergün canın çıkana kadar çalışmak bence (Gülsüm,29).”

“Annem olmasa zor olur ama işin zorlarını annem yapıyor ben ona yardım ediyorum. Deterjan kokusu bazen ciğerlerimi çok kötü yapıyor bide mutfak dolapları olan aspiratör temizlerken çok kötü oluyorum (Elif, 19).”

“Fayasların aralarını silmek, mutfak dolapları bide camlar zor oluyor. Eee bide hanım geliyor yandan yandan camlara bakıyor, azıcık leke bile kalmışsa tekrar tekrar sildirip bide çalım edip gidiyor ya... işin en zoru o oluyor. Deli gönül diyor al kovayı fırlat ama sen kime fırlatacan mecburluk en zoru bu...”

Karşılaşılan zorluklar sırayla ele alındığında en önemli zorluklar arasında; ev hizmetlerinde yapılan iş sözleşmelerinin genellikle sözlü olarak yapılmasından dolayı çalışanlarının iş güvencelerini ortadan kalkması karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların gittikleri evlerde karşılaştıkları bir diğer sorun ise; işverenleri tarafından çalışma ortamlarının kısıtlanması ve işverenleri tarafından gözetim altında çalışmalarından kaynaklanan psikolojik yıpranmadır. Bu durum onların gittikleri evlerde çalışma şevkini kırarak yaptıkları işlerdeki verimlilik düzeylerini düşürmektedir. Ortam kısıtlamalarıyla ilgili ifadeler şöyledir:

“Bazıları özellikle yatak odalarına tek başıma girmemi istemiyorlar bazıları da kitliyorlar. Sanki biz neyiz çağırmasınlar o zaman.”

“Herkes farklıdır güzelim. Ben gittiğim yerlerde yatak odasını kitlesin yanımda dursun aldırış etmem. Hatta daha iyi ben onları tanımam onlar beni. Bişey olursa beni meshul tutmazlar. Zamanla tanıdıkça zaten gerek kalmaz.”

Ev hizmetlerinde çalışan kadınların kullandıkları malzemelerden dolayı farklı sağlık sorunları ile karşılaşmaktadır. Kullandıkları kimyasal maddelerden dolayı vücudun çeşitli yerlerinde cilt sorunları, solunum problemleri ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

“Cam silerken ölüm tehlikesi var. Deterjandan dolayı ellerim tahriş oluyor. Çamaşır suyu ciğerimi yakıyor. Gözlerim yanıyor.”

“Bazen iki deterjani karıştırıp kullanıyorlar o zaman çok kötü oluyorum.”

Araştırmaya katılan kadınlar fazla mesai ücreti almadıklarından, ödüllendirme olmamasından ve işveren memnuniyetsizliğinden şikâyet etmişlerdir. Bunların dışında daha çok psikolojik olarak yapılan baskılar olduğunu ifade etmişlerdir. Bu baskılar arasında aşağılama ve dışlama birinci sırayı almaktadır.

“Her işin bir zorluğu vardır. Kimse memnun olmuyor. Memnun etmek zor. En iyisinide yapsan bir sağıl yok.”

“Ütüyü güzel yapıyorum ama bazen gittiğim hanım illa bir bahane bulup bir daha bir daha ütületince işkence gibi geliyor ama illa onlar haklı elimiz muhtaç.”

“Bazıları evlerine kaç kere gidersen git illa alışana kadar her odaya peşimden geliyorlar. Bir ellerinde ya telefon ya kitap bir ona bakıyorlar birde göz ucundan bana. O zaman içim sızlıyor bişey diyemiyorum.”

“Bazıları kıyafetime kadar süzüyor. Ben acıttım diyene kadar seslerini çıkartmayanda var birlikte oturup yiyende var. ”

“Bünye alışınca kolay geliyor.”

Tablo 19
İşin zorlukları

İşin zorlukları nelerdir?	Frekans	Yüzde (%)
İşin Yorucu Olması	22	15,49
Fiziksel Şartların Ağırlığı	21	14,79
Cam Silme (Cama Çıkınca Korkuyorum)	21	14,79
İşveren Memnuniyetsizliği	19	13,38
Sağlık Güvencesinin Olmaması	18	12,68
Duvar Silme	10	7,04
Her Yere Girişi İzni Verilmemesi	8	5,63
Zorluğu Var Ancak Alıştım	8	5,63
Güvenlik	5	3,52
Detarjandan Dolayı Tahriş	5	3,52
Elektrik Çarpması	4	2,82
Ödüllendirme Olmaması	1	0,70
Toplam	142	100,00

3.7. İşveren Tutum ve Davranışları

Ev hizmeti çalışanlarına mevcut yasal düzenlemelerle Sosyal Güvenlik Hakları verilmiş olsa da hali hazırda mevcut olan işveren-işçi ilişkileri devam etmekte, işverenleri tarafından enformel şekilde çalıştırılmakta ve buna kendileri de razı gelmektedirler. Ev hizmetlerinde çalışanlar ücretlerini, çalışma koşullarını sözlü anlaşmalara göre şekillendirmektedirler.

İçli (2009) konu başlığı ile ilgili yaptığı araştırmasında, hane işlerinde faaliyet gösterenlerin işverenler ile irtibatlarını kayıtlı işçi standartlarından farklı olduğunu ifade etmiştir. Özellikle başlarda resmi ilerleyen ilişkilerin ilerleyen dönemlerde kişilerin birbirini tanımaları sebebiyle samimi ilişkilere yöneldiği ifade etmiştir. Bu ilişkinin duygusal anlamda olmadığı genelde çıkar ilişkisi kapsamına girdiği belirtilmektedir. Bunun işveren ile işgören arasındaki farklılığın yok olmasına sebep olan bir yöntem olduğu değerlendirilmektedir.

Karaca ve Kocabaş (2009) konu başlığı ile ilgili yaptığı araştırmasında, hane işlerinde görev yapanların maruz kaldığı sorunları 8 konu altında açıklamaya çalışmışlardır. Bu konu başlıkları; a) iş zamanları uzunluğu, b) ağır iş yükü, c) mahrem hayatları olmaması, ç) gelirin düşük olması, d) sosyal güvence olmaması, e) kariyer yükselmesi olmaması, f) fiziksel ve psikolojik taciz, g) yeme-içme koşullarının eksik olduğu belirtilmektedir.

Ev hizmetlerinde çalışma işveren ve çalışan arasında sözlü olan ve farklı bir ilişki düzeyini ortaya çıkarmaktadır. Ev hizmetlerinde çalışan her kadının işveren ile arasında kurduğu ilişki farklılık göstermektedir. Ev hizmetlerinde çalışan kadınların yaptıkları işin emek piyasasında karşılığı olmamaktadır. Çalışma şartlarına bakıldığında, ev içinde onların nasıl kabul edildiği ve onlara nasıl davranıldığına göre değişiklik göstermektedir.

Araştırmaya katılan kadınlara işverenlerin tutum ve davranışlarına verdikleri cevaplar şu şekilde olmuştur:

“İnsandan insana fark ediyor. Bazıları çok sert eleştiriyor. Bazıları anlayışlı temiz güzel ve çabuk iş olsun istiyorlar.”

“İki ayrı eve gidiyorum ikisi de farklı. Ücretli köle gibi görüyor biri diğeri de ablacım ablacım diyor. Ne yaparsın parayla insan olunmuyor.”

“Şimdiki iyi. Önceki 5 milyarda verse gitmem. Herkes değişik oluyor. İyiside var kötüsüde.”

“Sürekli aynı eve gidiyorum ben onları seviyorum onlar beni. Herşeyi kendime göre ayarlıyorum zorlanmıyorum.”

“Bu iş para için olmasa asla yapılmaz iş zor. Gittiğim evlerdeki kadınlar iyi davranırsa bir daha gitmek istiyorum yok iyi davranmazsa işi de çok önemsemiyorum bir daha da gitmiyorum o eve. Biz de köle değiliz.”

Yukardaki ifadelerden anlaşıldığı üzere işveren tutumlarının arada yasal bir anlaşma olmadığı için kişilere göre değiştiği görülmektedir.

“Biraz acımasızlar. Parayı verince seni esir gibi görüyorlar. İyi davranıyorlar ama ben işlerini çok temiz yapıyorum. İşimi çok beğeniyorlar ama hep daha fazla iş istiyorlar. Benim yorulacağımı hiç düşünmüyorlar. Çok yoruluyorum ama parayı alınca yorgunluğumu unutuyorum.”

“Sanki köleyiz. Ortamda temizlik yaparken birinin olması hoş olmuyor.”

Bazı çalışanlar ise işverenlerin acımasız olduklarını insani ihtiyaçlarını göz ardı ettiklerini ifade etmişlerdir.

“Eş dost gibiler. Tanıyoruz yıllardan beri aynı kişiler nerdeyse biz onları seviyoruz. Onlarda bizi seviyor.”

“Memnunum. Ben çalışırken evde yoklar. Rahatım. Hoşgörülü ve kibarlar. Abla derler ismimi bile demezler. Yıllardır giderim. Yeri gelir dertleşiriz bile.”

“Gayet iyi yakını gibi görüyorlar. Aramızda saygı, sevgi herşeyden önce güven var. Bana çok güvenirler bende onların evini kendi evimden bile daha çok sakınırım.”

“Ben memnunum. Hiç öyle şeyle karşılaşmadım. Küçükse kızım büyükse ablam oluyor.”

“Gayet iyi. Kibarlar. Onlar bize biz onlara mahkumuz sonuçta.”

“Ben işimi çok iyi yapıyorum tavsiye ediliyorum. Bir tanesi beni arkadaşına tavsiye ederken kendine 110 TL’ye gidiyordum arkadaşına 130 TL’ye gönderdi. Bu da beni mutlu etti tabii.”

Diğer bir grup çalışan ise işveren tutum ve davranışlarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. İşverenle aralarında samimi ilişkilerin olduğunu, sevgi, saygı, hoşgörü ve güven duygularının olduğunu, karşılıklı memnuniyetlerinden söz etmişlerdir.

3.8. Araştırmanın Sınırlamaları

Ankara ili içerisinde ikamet eden ve ev hizmetlerinde çalışan “57” kişiye yönelik araştırma yapılmıştır.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar Ocak 2015’den Nisan 2015 arası dönemi içermektedir.

Ev hizmetlerinde çalışanların araştırmaya yeterince zaman ayıramama endişesi,

Ev hizmetlerinde çalışanların araştırmaya katılmaları durumunda işinden çıkarılacağı endişesi duyması,

Ev hizmetlerinde çalışanlara ulaşamaması durumunda ikinci kez aynı kişilere gidilmesi gerektiğinde zaman ve maddi problem ile karşılaşmamak,

Ankara ilinde ev hizmetlerinde çalışan tanıdıkların bulunmasından dolayı kişilere ulaşmanın kolay olacağı düşüncesi,

Ayrıca, Ankara dışında çalışan kişilere ulaşma konusunda yeterince zaman ve para imkânının bulunmaması olarak sıralanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde ev hizmetlerinde çalışanların büyük bir çoğunluğunun kadın olması ülkemizde ataerkil toplum yapısının halen hakim olmasının etkileri söz konusudur.

Tokuroğlu (2012) yaptığı çalışmada, erkeklerin ekonomik ve toplumsal olarak egemeliklerini kurmalarından ötürü, kadınların hane dışında iş olanaklarını bulmalarını, eğitim açısından ilerlemelerinin, siyasi anlamda yer almalarına yönelik çok zahmet çektiklerini ifade etmiştir. Bu durumun kadınlardan kaynaklanmadığı toplumsal ve kanunsal düzenlemelerinde eksik olduğu vurgulanmaktadır.

Ülkemizin eğitim seviyesinin artmasına karşın kadın-erkek ayrımcılığının süregeldiği, Şener ve diğ. (2013) çalışmalarında belirtilmektedir. Erkeklerle kıyaslandığında kadınların eğitim imkânlarından düşük düzeyde faylandığı ifade edilmiştir. Ekonomik, ...sosyal, ..siyasi alanlarda kadınların da yüksek oranda katılmaları için eğitim olanaklarına eşit biçimde katılmaları gerektiği ve seviyenin artırılmasının zorunlu olduğu belirtilmektedir.

Ev hizmetlerinde faaliyet gösterenlere verilen ücretlerin düşük olması sebebiyle bu tür hizmetlerin orta halli kişilerin bile alabildiklerini, İçli (2009) çalışmasında ifade edilmektedir. Bu tür işlerde çalışanlara ödenen ücretlerin, faaliyetin kapsamına, kişinin kabiliyetlerine ve tecrübe seviyesine göre değişebildiği anlatılmaktadır.

Direk (2016) yaptığı çalışmasında hane hizmetlerinde faaliyet gösterenlerin iş koşullarının yapılan girişimlere rağmen yüksek standartlara erişemediği belirtilmektedir. EVİD-SEN yaptığı çalışmada hane hizmetlerinde çalışanların %87 oranında kadınlardan ibaret olduğu belirtilmektedir. Sonuç olarak kadın işgücünün insanlar tarafından önemsiz olarak algılanmasına ve hane hizmetlerin tamamıyla kadınların yapmasına neden olduğu ifade edilmiştir.

Türkiye’de hane işlerinde faaliyet gösteren çalışanların sosyal güvenlik hakları farkındalığı, çalışma şartları ve maruz kaldıkları sorunları gündeme getirmek amacıyla yapılan bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar aşağıda anlatılmaya çalışılmıştır;

Ev işlerinde çalışanların çoğunlukla kadınlar olduğu gözükmektedir. Kayıt dışı istihdam edilen işçi kesiminin çoğunlukla kadınlardan oluştuğu yapılan literatür taramasında çıkmaktadır. İstihdam edilen kadınların kayıtsız olarak iş görmelerinin en büyük sebebi ise; eş, anne-baba tarafından sağlık bakımından destek almaları, Azaklı (2009) tarafından yapılan araştırmada belirtilmektedir.

Dünya çevresinde milyonlarca ev işçisi, temizlik yapmakta, yemek pişirmekte, çocuklara bakmakta, yaşlılarla ilgilenmekte ve evdeki diğer işleri yapmaktadır. Böylece, kadınlar, çalışma hayatına katılabilmektedir (Bircan, 2013). İstihdama kadınların girmesinin sebepleri arasında, Öztürk ve Çetin'in (2009) yaptığı araştırmada, a) kazanç azlığı, ...b) medeni durum değişmesi, c) çocuk sahipliği ve ç) eğitim seviyesi olduğu belirtilmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların yaş dağılımlarına bakıldığında ev hizmetlerinde çalışanların büyük bir oranda 40-50 yaş grubu aralığında olduğu görülmektedir. Bu durumun ekonomik ihtiyaçlardan ve geçim sıkıntısından dolayı kadının da çalışma zorunluluğunu hissetmesinden kaynaklandığı görülmektedir. Çalışan kadınların çoğunluğunun ileri yaşlarda bulunması gibi çoğunun çalışma süreside kısadır. Kadınların çalışma nedenleri araştırıldığında; aile geçimine katkıda bulunma ve geçimi sağlama nedenleri ön plana çıkmaktadır. Ev hizmetlerinde faaliyet gösteren kadınların, hayat arkadaşlarının işçi seviyelerinde ve çok iyi durumda olmadıkları görülmektedir.

Ev hizmetlerinde çalışan kadınların eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan kadınlar vasıfsız olmaları ve ülkemizde istihdam sahasının geniş olmamasından dolayı ev hizmetlerinde çalışmak zorunda kalmışlardır. Eğitim düzeyi arttıkça sosyal güvenlik farkındalığı ve bilinci daha yüksek olmaktadır. İlkokul mezunu bir çalışan ile lise mezunu bir çalışanın verdiği cevap ve beklentiler farklılık göstermektedir.

Şengül ve Fisunoğlu'nun (2014) yaptığı araştırmada, yaş bakımından uygun çalışma durumunda olan kadın işgücünün kayıtlı olan işlerde yeterli olmaması ve eğitimlerin düşük olması sebepleriyle bu tarz sosyal güvence altında olmayan işlerde yer almaları veyahut hane işlerinde yer aldıkları belirtilmektedir.

Aras (2013) araştırmasında kadınların istihdam katılım seviyesinin 1980 yılında %48 olduğunu bu oranın 2010'da %23 oranlarına azaldığını belirtmişlerdir. Şehirlere göç eden kadınların kendi evlerine mahkum oldukları veya düşük kaliteki işlerde istihdam edildikleri belirtilmiştir. Bunların sebepler arasında eğitim seviyelerin düşüklüğü vurgulanarak, ev hizmetleri, ...temizlik gibi kayıt dışı işlere girdikleri belirtilmiştir.

Bununla birlikte Güneydoğum (2011) araştırmasında ülkemizde aile yapısından kaynaklı olarak kız çocukların “abla” olarak konumlandırılması sebebiyle eğitime önem verilmediği anlatılmaktadır. Abla rolündeki çocukların evdeki diğer kardeşlerin bakım işlerinde olması ayrıca hane içindeki işlere de bakmak zorunda kaldıkları belirtilmektedir. Bu sebeple kardeşlerin eğitim imkanları olsa bile büyük kardeşin hane içine ek gelir olarak kayıtsız ve vasıfsız bir istihdam olarak yer aldığı belirtilmektedir.

Ev hizmetlerinde iş için harcanan zaman gözardı edilerek tek fiyat ödenmektedir. Ev hizmetlerinde çalışanlar ücretlerini, çalışma koşullarını sözlü anlaşmalara göre şekillendirir. Kadınların çalışma ücretleri incelendiğinde günlük olarak 100 TL ile 130 TL arasında ücret ile çalıştıkları görülmektedir. Kadınlara fazla mesai ücretinin ödenmediği görülmektedir. İşin statüsünden kaynaklı olarak; çalışanların ücretlerinin düşük tutulması ve kadınların çoğunluğunun asgari ücretin altında ücretlerle çalıştırılmasına sebep olmaktadır. Ev hizmetlerinde çalışan kadınlar, ücretlendirmeleri piyasaya ve bölgeye göre belirlediklerini belirtmişlerdir. Çalışan kadınlar %82,46 oranında bireysel çalışmaktadır (Direk, 2016).

Ev hizmetlerinde aynı evlere devamlı giden kadınlar, işin sürekliliği ve çalışma koşullarının daha rahat olması gibi nedenlerden dolayı; diğerlerine göre daha düşük ücret aldıklarını belirtmektedirler.

Hane (ev) hizmetlerinde faaliyet gösterenlerin bir ay içerisinde hesaplanan saatlik iş süresinin on günden düşük olması durumunda ise kanunun seksen ikinci maddesine göre önceden belli olan kazancının %2 oranında kaza ve iş hastalığı primi ödenmesi yer almaktadır. Bu kapsamda bu kişiler prim ödemesi yapabilmektedir. Usül olarak ise; ödediği primin %20 oranında malül, vefat sigortası ve %12,5 oranında GSS olarak hesaplanacağı ilgili maddelerde açıkça belirtilmektedir.

Resmi gazetede (2016) yayınlanan kanun gereğince, bu kapsamda 10 gün süreden daha az istihdam edilen çalışanların ödemesi gereken primlerin örnek hesabı aşağıda anlatılmıştır.

İş kazası ve meslek hastalığı sigortası primi ödemesi için yapılması gereken hesap;

01 Nisan 2015 ile 30 Haziran 2015 periyotlarında, günlük asgari ücret üzerinden
 $40,05 \times \% 2 = 0,80$ Krş,

01 Temmuz 2015 ile 31 Aralık 2015 periyotlarında, günlük asgari ücret üzerinden
 $42,45 \times \% 2 = 0,85$ Krş

Genel sağlık sigortası ve uzun süreli sigorta primi ödemesi için yapılması gereken hesap;

01 Nisan 2015 ile 30 Haziran 2015 periyotlarında, aylık $1.201,50 \times \% 32,5 = 390,49$ TL,

01 Nisan 2015 ile 30 Haziran 2015 periyotlarında, aylık $1.273,50 \times \% 32,5 = 413,89$ TL

Bununla birlikte; Prime yönelik gelirler mevzuattaki asgari ücrete değerlerine oranla belirleneceğinden, artış olması durumunda ödenmesi gerekli olan prim değişeceği açıktır (www.resmigazete.gov.tr, 2016).

Öztürk (2011) yaptığı çalışmada, kadınların gelir elde edilen işlerde çalışması durumunda bu işlerin yüksek oranda kayıtdışı olduğu belirtilmektedir. Bu işlerin genel olarak üretim yapan atölye benzeri işletmeler olduğu olduğu veyahut hane tabanlı işler olması sebebiyle sosyal güvence dışında kaldıkları belirtilmektedir.

Korkmaz ve Avsallı'nın (2012) araştırmasında 6331 kanununun AB normlarına uygun bir kanun olduğunu belirtmişlerdir. Bunu yanı sıra kapsam bakımından iş kazası ve hastalığı konu başlıkları açısından yüksek risk altında olan hane hizmetlerinde faaliyet gösterenlerin bu kanun dışında yer alması bir eksik olduğu değerlendirilmiştir.

Literatür incelendiğinde Karadeniz (2012) yaptığı çalışmada, iş sağlığı ve güvenlik konusunda gerekli uygulamaların yerine getirilmesinin toplumsal olarak korumanın önemli adımlar arasında olduğu belirtilmiştir. Ülkemizde halihazırda bu alanda yasal düzenlemelerin kısıtlı olduğu ifade edilmektedir. Büyük oranda işgörenlerin kanun çerçevesi haricinde tutulması sebebiyle gerekli korumayı alamadıkları belirtilemektedir. Bununla birlikte çıkarılan iş sağlığı ve güvenliği kanununun kapsamının genişletilerek daha fazla kişiyi dahil ettiği belirtilmiştir. Ancak hane hizmetlerinde yer alanların bu

yasaların dışında tutulduğu belirtilmektedir. Aslında bu alanda faaliyet gösterenlerin iş kazası bakımında çok risk taşıdıkları anlatılmaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların yeni çıkan yasa hakkında %66,67'sinin haberinin olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, sigortalılık için ne gibi bir işlem yaptıkları konusu incelendiğinde genel olarak hiçbir işlem yapmadıkları görülmüştür. Sigorta isteyenlerin ise işveren tarafından kabul edilmediklerini ifade etmişlerdir.

Ev hizmetleri, işin kapsamı gereği genel olarak ağır işlerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan ev hizmetlerinde çalışan kadınların maruz kaldıkları ve işin doğasından kaynaklanan zorlukların başında işin yorucu olması ve fiziksel şartların ağır oluşu gelmektedir. Ev hizmetinde çalışanların çalışma süreleri uzunken dinlenme süreleri kısadır. Tek başlarına tüm ev işlerinde sorumlu olmalarından dolayı ciddi sağlık sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar. Araştırmaya katılan kadınların cevaplarına ve literatür incelendiğinde çalışanlar genellikle “bel fıtığı, astım, bronşit, sinir sıkışması” gibi hastalıklara sahip olduğu görülmektedir.

Ev işçileri, aşırı uzun çalışma saatleri nedeniyle kronik yorgunluk, fiziksel güç gerektiren iş yapmakla ilgili, bel, sırt, diz rahatsızlıkları, işverenin yoğun psikolojik baskısı nedeniyle depresyon gibi problemlerle karşılaşmaktadırlar (Bircan, 2013). Bu çalışmada da görüülen kadınların, bel ve sırt ağrıları gibi fiziksel yakınmaların olduğu gözlemlenmiştir.

Ev hizmetlerinde çalışma işveren ve çalışan arasında sözlü olan ve farklı bir ilişki düzeyini ortaya çıkarmaktadır. Ev hizmetlerinde çalışan her kadının işveren ile arasında kurduğu ilişki farklılık göstermektedir. İki taraf arasında yasal bir anlaşma olmadığı için kişilere göre değiştiği görülmektedir. Bir grup çalışan işverenlerin acımasız olduklarını insani ihtiyaçlarını göz ardı ettiklerini ifade etmişlerdir. Diğer bir grup çalışan ise işveren tutum ve davranışlarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Ev hizmetlerinde çalışan kadınlar sendikal ve mesleki açıdan örgütsüzdürler. Bu sebeple işveren sınıfın ev hizmetlerinde çalışanlar üzerinde kontrol ve denetim gücünün olduğu görülmektedir. Bu durum ev hizmetlerinde çalışanları işverenlere karşı zayıflatmıştır.

Kanun kapsamında ayrı olarak ele alınan hane işlerinde faaliyet gösterenlerin iş ile ilgili kazalarda vefat ettikleri belirtilmektedir. Her yıl ortalama hane hizmetlerinde 3.000 iş kazası meydana geldiği Ev İşçileri Dayanışma Sendikası yaptığı açıklamada yer almaktadır. Bu kazalar neticesinde ortalama 50 kadının vefat ettiği ifade edilmiştir (TMMOB, 2014). Türkiye Ev Hizmetlerinde Çalışanlar ve 189 ILO sözleşmesine onay vermediği için kanun bakımından hane hizmetleri iş görenleri dışarda tutulmuştur. Bunun yanı sıra elli kişiden düşük işgörenin olduğu yerlerdeki iş güvenliği uygulamaları 30 Haziran 2016 itibaren uygulanmaya başlamıştır.

Yapılan literatür araştırması sonucunda dünyada ve ülkemizde hane işlerinde yer alan kadınların sosyal haklardan mahrum oldukları, az ücretle çalıştıkları, ortalamanın üzerinde çalışma zamanlarının yanı sıra ağır işlerde çalışmak zorunda oldukları belirtilmektedir. Bununla birlikte Özer ve Biçerli (2003) makro ekonomik bakımdan devamlı büyüme olması durumunda kadın istihdamı için yeni iş imkanlarının ortaya çıkacağı ifade etmişlerdir.

Çatalbaş (2015) araştırmasında eğitim düzeyinin artırılması ile kadın istihdamının yükseleceğini ifade ederek kırsal alanlarda bulunan kadınların eğitime alanlarına yüksek oranda dâhil edilmesi zorunluğunu vurgulamıştır. Bunun paralelinde Özer ve Biçerli (2003) eğitim düzeyinin kadın bakımından düşük seviyede olması sebebiyle bu konu ile ilgili orta ve uzun vadede seviyenin artırılmasının bu konu bakımından faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Tüm bunlara ek olarak yasal mevzuatın tekrardan düzenlenerek, kadınların iş hayatını zora sokan veya engelleyici maddelerin düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda çocuk yuvaları, ...kreş gibi alanların çoğaltılması ve vergi indirimi tarzında ek desteklerin bu sektörde etkili olacağı değerlendirilmektedir.

Vasıfsız, sendikasız, kayıtdışı olan ilişkiler ve işverenlerin kendi menfaatlerini ön planda tutması gibi nedenler ile hane hizmetlerinde çalışanlar mesailerine erken başlamakta, bakıcılık, bahçıvanlık, bulaşıkçılık,... temizlik gibi ağır ek işlerde genel olarak ortalamanın altında ücretlerde çalışmaktadırlar. Kayıtdışı istihdam edilmeyi ve düşük

ücretle çalışmayı kabul etmektedirler. Bunu en önemli nedenleri ise sosyal güvence haklarından farkındalık eksikliği, örgütlenme ve sendikal haklarının bilinçsizliğidir.

Gelecek İçin Öneriler

Karadeniz ve diğ. 2014'de sundukları öneri ile Türkiye'de kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranının arttıracacağı düşünülmektedir. Ev hizmetlerinde çalışan kadınların sosyal sigorta primleri yarı yarıya düşürülmeli ve ev hizmetlerinde işçi çalıştıran işverenlerin bürokratik yükümlülükleri azaltılmalıdır. Kısmi zamanlı çalışan kadınların işsizlik, sağlık ve yaşlılık sigortası edimlerine ulaşması kolaylaştırılmalıdır. Kısmi süreli çalışan kadınların eksik günlerinin genel sağlık sigortası primi hazine tarafından karşılanmalıdır. Kısmi zamanlı çalışan kadınlar tam zamanlı gibi asgari yaşlılık aylığına kavuşabilmelidir (Karadeniz ve diğ., 2014:19).

Karadeniz (2013) verdiği önerisinde, ev hizmetlerinde çalışan kadınların sosyal sigorta primlerinin yarı yarıya düşürülmesi gerektiğini ve ev hizmetlerinde işçi çalıştıran işverenlerin prosedür zorunluluklarının azaltılmasını ifade etmiştir. Bunun sonucunda hane işlerinde yer alan ve kayıt dışı çalışan ortalama 250.000 kişiyi kayıt altına alınabileceği belirtilmiştir.

Sosyal güvenlik ile ilgili başlıklarda Sosyal Güvenlik Reformu düzenlemeleri planlanmıştır. Bu kapsamda kayıt dışı iş gücü azaltılması alanında çeşitli değişiklikler uygulanmaktadır. Bu kapsamda SGK'nın bu anlamdaki stratejileri aşağıda özetlenmektedir.

a) Sosyal güvenlik algı ve kültür yaratılması kapsamında; SGK tarafından bilincin artırılması amacıyla çeşitli bilgilendirme amaçlı girişimlerde bulunmaktadır. Bu kapsamda kurumlarda faaliyetler icra edilmektedir.

b) Bilgi paylaşımı ile denetimin artırılması kapsamında; 5510 sayılı kanun kapsamında kurumlar kendi aralarında kayıtsız işgücünü önlemek için denetim mekanizmaları oluşturmuştur.

c) Denetimin etkinliğinin artırılması kapsamında; denetmen kadroları arttırılmak suretiyle analizler yapılması imkânları getirilmiştir.

ç) Maliyetlerin gözden geçirilmesi kapsamında; işverenlerin maddi zorunlulukları düşürülerek, kayıtsız işçilerin azaltılması teşvik edilmektedir.

d) Hizmet standartların artırılması kapsamında; teknolojik yatırımlar yapılmaktadır.

Kayıt dışı işgücünün merkez tarafından yönetilmesi amacıyla Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Daire Başkanlığı kurulmuştur. Ayrıca bu kapsamda 2008 ve 2009 yılları “kayıt dışı ekonomiyle mücadele yılları” olarak ilan edilmiştir. Tüm bunların yanı sıra tüm kurumlar ile kayıt dışı istihdam kapsamında görüşmeler yapılmaktadır. Bu kapsamda KOSGEB,... Ziraat odaları,... sanayi bölgeleri,... esnaf odaları gibi kuruluşlar ile toplantı ve seminerler gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak kayıt dışı işgücü ile mücadele kısa, orta ve uzun vadeli bir çerçeve çizilmiştir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

DEMİRALAY, Uzman Tülay ve Oral KAYA, (2009), “Erkek Egemen İş Alanlarına Yönelen Kadınlar Bir Örnek Model Olarak Yüzü Gülen Operatörler Projesi”, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi 05-07 Mart 2009, Kongre Bildirileri Kitabı 1.Cilt

İÇLİ, Gönül, (2009), “Çalışan Yoksullar: Denizli Örneğinde Uygulamalı Bir Araştırma”, 6. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı, 2009

ÖZTÜRK, Melda Yaman, (2011), “Karşılıksız Bakım Emeği ve Kadın İstihdamına Etkisi”, Kadın Emeği Konferansı, Kadın İstihdamı ve Sorun Alanları, TEPAV Yayınları Kitabı No:57, 3 Mayıs 2011, Ankara

ŞENER, Nilgün ve Ehlinaz TORUN, (2009), “Gelişmiş Ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Kadın Olmak ”, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi 05-07 Mart 2009, Kongre Bildirileri Kitabı 1.Cilt, Sakarya

TORUN, Ehlinaz ve Nilgün ŞENER, (2009), “Toplumsal Yasamda Ekonomik Anlamda Kadın Görselliğinin Kullanımı”, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi 05-07 Mart 2009, Kongre Bildirileri Kitabı 1.Cilt

YAZICIOĞLU, Y. ve Erdoğan S., (2004), “SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri”, Detay Yayıncılık, Ankara

Süreli Yayınlar

ARAS, Gökşen, (2013), “Kadının Tanımlanması ve İşgücüne Dahil Edilmesi: Temel Sorunlar, Çözüm Önerileri ve Değerlendirmeler” Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımı”, Ed: Güneydoğum Derneği, Poyraz Ofset Matbaacılık, Ocak 2013, 20-24, Ankara

BULUT, Mehmet, (2014), “Bir Meslek Olarak Ev Hizmetlerinde Çalışma ve 6552 Sayılı Kanun Öncesi ve Sonrasında Sosyal Güvence Sorunları”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Ekim 2014

COHEN, Philip N., (1998), “Replacing Housework in The Service Economy, Gender, Class and Race Ethnicity in Service Spending”, Gender and Society, Vol:12, Issue: 2, pp: 219-231

ÇAĞLAYAN, Handan, (2009), “ Türkiye de Kamu Emekçisi Kadınların Sendikal Katılımı ve Temsil Sorunu”, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi 05-07 Mart 2009, Kongre Bildirileri 1.Cilt

ÇATALBAŞ, Gaye Karpat, (2015), “Kadınların İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörlerin Belirlenmesi: Panel Veri Yaklaşımı”, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, KAÜ İİBF Dergisi Cilt 6, Sayı 10, 2015

DEDEOĞLU, Saniye, (2007), Avrupa'da Ev İçi Hizmetlerinde Göçmen Kadın Emegi ve Sosyal Refah Devleti, Eğitim Bilim Toplum, Cilt 5, Sayı 17 (2007)

DEDEOĞLU, Saniye, (2009), “Eşitlik mi Ayrımcılık mı Türkiye’de Sosyal Devlet Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2009/2, İstanbul

ERDEM, Ziya ve Levent ŞAHİN, (2008), “Ev Hizmetlerinde Yabancı İş Gücü İstihdamı”, Kamu-İş, C-10, S:2, 2008, syf:44,56,57

ERDOĞDU, Seyhan ve Gülay Toksöz, (2013), “Kadınların Görünmeyen Emeginin Görünen Yüzü: Türkiye’de Ev İşçileri”, Uluslararası Çalışma Ofisi, 2013 Çalışma Koşulları ve İstihdam Serisi; No: 42, ISSN: 2226-8944 (print), 2226-8952 (web pdf), Ankara

FİDAN, Fatma ve M. Çağlar Özdemir, (2011), “Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınlar ya da Evlerin Kadınları”, Çalışma İlişkileri Dergisi, Temmuz 2011, Cilt 2, Sayı 1, Sayfa: 79-89

KARADENİZ, Oğuz, Hakan Hakkı YILMAZ ve Elif Nergis LEWİS, (2014), Türkiye’de Kadının İşgücü Piyasasındaki Konumu, İş Dünyasında Kadın, Cilt-2, İstanbul

KARADENİZ, Oğuz, (2011), “Türkiye’de Atipik Çalışan Kadınlar ve Yaygın Sosyal Güvencesizlik”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2011/2, İstanbul

- KARADENİZ, Oğuz, (2012), “Dünya’da ve Türkiye’de İşKazalarıve Meslek Hastalıklarıve Sosyal Koruma Yetersizliği”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2012/3, İstanbul
- KORKMAZ, Adem ve Hüseyin AVSALLI, (2012), “Çalışma Hayatında Yeni Bir Dönem: 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi SDU Sosyal Bilimler Dergisi Ağustos 2012, Sayı:26, ss.157
- KURT, Resul, (2004), “İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Mevzuatında Usul ve Esaslar”, İSMMO Yayın No:37, İstanbul 2004
- KARACA, Nuray Gökçek ve Fatma Kocabaş, (2009), “ Ev Hizmetlerinde Çalışanların Karşılaştıkları Sorunların Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, Kamu-İş, C.10 S4, ss. 161-176
- LORDOĞLU, Kuvvet, (1998), “Enformel İstihdam ve Sosyal Güvenlik Sorunu”, Ekonomik Yaklaşım, Cilt 9, Sayı 31, Kış 1998
- OKUR, Ali Rıza, (2004), “Ev Hizmetlerinde (İşlerinde) Çalışanların Sigortalılığı”, Kamu-İş Dergisi, C.7, S.3
- ÖZÇATAL, Elif Özlem, (2011), “Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı”, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 21-39, Güz 2011
- ÖZER, Mustafa ve Kemal BİÇERLİ, (2003), Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi, Sosyal Bilimler Dergisi 2003-2004
- ÖZTÜRK, Mustafa ve Başak Işıl Çetin, (2009), “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar”, Journal of Yasar University, 3(11), 2661-2698
- SUĞUR, N., SUĞUR S., GÖNÇ-ŞAVRAN T. ve ÇETİN O.B., (2010) “Hizmet Sektöründe Çalışan Yoksulların Geçim Stratejileri ve Sosyal İlişki Ağları Eskişehir Örn.”, İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Ocak 2010, Cilt: 12, Sayı: 1, Page: 59-84
- ŞENGÜL, Seda ve Mahir Fisunoğlu, (2014), “Türkiye’de Kadın Yoksulluğu”, International Conference on Eurasian Economies 2014, July 2014, Makedonya

TOPGÜL, Seda, (2016), “Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınların Sosyal Güvenliği”, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Y.2016, C.21, S.1, s.339-352

TOKUROĞLU, Belma, (2012), “Türkiye’de Modernleşme ve Ataerkil Yapı İkileminde Kadın İşgücü ve Eğitimi”, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye’de Kadının Durumu, Ankara

ULUTAŞ, Çağla Ünlütürk, (2009), “Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 21, s.25-41, İstanbul

YILDIRIMALP, Sinem ve Emel İSLAMOĞLU, (2014), İnsana Yakışır İş Kavramı Bağlamında Türkiyede Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınlar-Sosyal Güvenlik Dergisi-Temmuz 2014, Cilt 4, Sayı 2, Sayfa 145-175

YİĞİT, Yusuf, (2005), “Türkiye’de İşsizlik Sigortası’nın Uygulama Alanı”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2005/2, ss.88, İstanbul

Diğer Yayınlar

AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları, (2012), “Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınların Çalışma Şartlarının İyileştirilmesi Ve Sosyal Model Arayışı Çalıştay Raporu”, 18 Ekim 2012

AZAKLI, Sema Betül, (2009), “Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam ve Ekonomik Boyutu”, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman

BİRCAN, Irmak, (2013), “Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınların Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Deneyimleri”, Marmara Üniversitesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

ÇINAR, Sidar, (2009), “Ev Eksenli Çalışan Kadınların İlişki Ağları ve Bu İlişki Ağları İlgili Bir Alan Araştırması”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Yüksek Lisans Tezi, 2009

DEDEOĞLU, Saniye, (2011), “Türkiye’de Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı”, Kadın Emeği Konferansı, Amasya, 2011 syf:63

DİREK, Didem, (2016), “Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınların İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sorunları: İstanbul İli Analizi”, 2.Üretim Ekonomisi Kongresi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İktisat Bölümü, 11-12 Nisan 2016

ETİLER, Nilay ve Kuvvet Lordoğdu, (2010), Göçmenlerin Sağlık Sorunları-Ev Hizmetlerinde Bir Alan Araştırması, II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu, 4-5-6 Kasım 2010, Pamukkale Üniversitesi, Denizli

GÜNEYDOĞUM, Çalıştay, (2011), “Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımı”, Çalıştay-2, 22 Eylül 2011, Gazi Üniversitesi Rektörlük Salonu, Ankara

ŞENER, Ülker, Hülya Demirdirek ve Aslı Çakın, (2013), “Samsun’da Kadının Durumu”, TEPAV Raporu, Nisan 2013

TEPAV, (2011), Kadın Emeği Konferansı Kadın İstihdamı, Amasya’da Kadın İstihdamının Artırılmasına Destek Projesi (KADES), 3 Mayıs 2011, Ankara

TMMOB, Makina Mühendisleri Odası, (2014), “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği”, Genişletilmiş Beşinci Baskı, Oda Raporu, Nisan 2014

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu, (2015), “Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam Boyutu”,
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/sigortalilik/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari 15.05.2015

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu, (2015), “Kayıt Dışı İstihdamı Önlemek İçin Kurumumuzca Yapılan Çalışmalar”,
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/sigortalilik/kayitdisi_istihdam/kurumumuzca_yapilan_calismalar :15.05.2015

Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu, (2016), “Ev Hizmetlerinde Çalışanların Sigortalılığı-Sık Sorulan Sorular”, <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/ana-sayfa/footerlink/sss-ev-hizmetlerinde-calisanlar>: 01.12.2016

Türkiye İstatistik Kurumu, (2016), En Son Yayınladığı “İşgücü İstatistikleri, Ocak 2016” Raporu, Sayı: 21570, Yayın Tarihi: 15 Nisan 2016

Türkiye İstatistik Kurumu, (2016), En Son Yayınladığı “İstatistiklerle Kadın, 2015” Raporu, Sayı: 21519, Yayın Tarihi: 07 Mart 2016

TUNÇAY, Süleyman, (2013), “Ev Hizmetlerinde Çalışanların Sigortalılığına İlişkin Tereddüt Ve Çözüm Önerileri”, Mali Çözüm, Kasım Aralık 2013

URHAN, Betül, (2009), “Görünmezlerin Görünür Olma Mücadeleleri: Çalışan Kadın Örgütlenmeleri”, Çalışma ve Toplum, 2009/2

YILDIRIM, Neşide, (2009), “Kadınlara Karşı Ön Yargı Ve Ayrımcılık ”, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi 05-07 Mart 2009, Kongre Bildirileri 1.Cilt

YILMAZ, Tülay TEKİN, (2005), Göç’ün Kadın Yaşamı Üzerindeki Etkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Ev Hizmetlerinde 5510 Sayılı Kanunun Ek 9’uncu Maddesi Kapsamında Sigortalı Çalıştırılması Hakkında Tebliğ, Resmi Gazete, 01.06.2015, sayı: 29313.

6552 Sayılı İş Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması İle Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun, Resmi Gazete, 11.09.2014, sayı: 29116.

EKLER

EK-1: Ev Hizmetlerinde Çalışanlar İçin Hazırlanmış Mülakat Formu

Merhaba,

Sakarya Üniversitesinde ben ve değerli danışman hocam Doç. Dr. Fatma Fidan ile Türkiye'de ev hizmetlerinde çalışanların sosyal güvenlik haklarıyla ilgili akademik bir çalışma yapıyoruz. Bu çalışmayı yaparken sizlere bu aşamadaki haklarınızla ilgili bir faydamız olmasını temenni ederiz.

Bu konuda çalışma yaparken sizlerin bize yapacağımız mülakat sorularında yardımları olursa çok seviniriz.

İlgi ve alakanıza şimdiden teşekkürlerimizi borç biliriz.

Sorular:

1. Demografik Sorular

Kaç yaşındasınız:

Cinsiyetiniz:

Eğitim seviyeniz nedir? Lise ve üzeri eğitim aldıysanız, hangi alandaydı?

Medeni durumunuz? Evli veya bekar:

Çocuk varsa çocuk sayısı:

Ne zamandan beri çalışıyorsunuz:

2. Herhangi bir sosyal güvenceye sahip misiniz? Sigorta yapılmasını istiyor musunuz?
3. Ne zamandan beri sigortalısınız?
4. Günlük-Haftalık-Aylık Çalışma Süresiniz?
5. Kaç ayrı eve gidiyorsunuz? Günde kaç saat çalışıyorsunuz,
6. Bireysel mi çalışıyorsunuz firmayla mı?
7. Ne kadar ücret alıyorsunuz? Ücretleriniz nasıl veya neye göre belirleniyor? Fazla mesai ücreti alıyor musunuz?
8. Şimdiki işinizi nasıl eriştiniz? Seçme imkanınız var mıydı?
9. Yeni yasadan haberdar mısınız?
10. Sigortalılık için ne gibi bir işlem yaptınız?
11. Sigortalı olmanızın avantajları neler?
12. Yasa işe erişiminizi zorlaştırdı mı?
13. İşin zorlukları nelerdir?
14. İşverenlerin tutum ve davranışları nasıl?

ÖZGEÇMİŞ

Sultan ÖZÇAM, 1984 yılında Sivas'ın Gürün ilçesinde doğdu. 2008 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme bölümünden mezun oldu. 2017 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset Yüksek Lisans programından mezun oldu. Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu'nda görev yapmaktadır. Evli, iki çocuk annesidir.

